

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

PROCES SBLIŽOVÁNÍ DÍTĚTE
S NEVLASTNÍM RODIČEM

THE PROCESS OF BUILDING RELATIONSHIP BETWEEN CHILD AND
STEP PARENT

Bakalářská diplomová práce

Autor: **Tereza Župová**

Vedoucí práce: **PhDr. Eva Aigelová, Ph.D.**

Olomouc

2021

Ráda bych poděkovala za vstřícnou a ochotnou spolupráci paní PhDr. Evě Aigelové, Ph.D. a Doc. PhDr. Ireně Sobotkové, CSc.. Velkou vděčnost chci projevit i své sestře Mgr. Veronice Župové, která mi jak po odborné, tak i psychické stránce pomáhala s psaním této práce. Rovněž samozřejmě děkuji všem respondentům, kteří byli ochotni se mnou sdílet své životní příběhy a umožnili mi vznik mé bakalářské diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Proces sblížení dítěte s nevlastním rodičem* vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu použité literatury.

Olomouc, 25. 3. 2021

Tereza Župová

„Pouto, jež spojuje tvou skutečnou rodinu, není v krvi, ale ve vzájemné úctě a radosti vašich životů. Málokdy vyrostou členové jedné rodiny pod jednou střechou.“ (Richard Bach)

„Děti musejí snášet hloupostí dospělých, dokud nejsou dost velké, aby je opakovaly.“ (Jean Anouilh)

„Stát se otcem není těžké, být otcem je těžké.“ (Wilhelm Busch)

OBSAH

OBSAH.....	5
ÚVOD.....	7
<i>TEORETICKÁ ČÁST</i>	8
1 Rodina a doplněná rodina.....	9
1.1 Rodina.....	9
1.2 Význam a funkce rodiny.....	10
1.3 Nevlastní neboli doplněná rodina.....	11
2 Předškolní dítě.....	14
2.1 Definice předškolního věku.....	14
2.2 Role otce ve výchově předškolního dítěte.....	15
2.3 Vnímání změn u předškolního dítěte.....	18
3 Nevlastní otec.....	20
3.1 Definice.....	20
3.2 Výzvy, komplikace a strategie.....	21
<i>VÝZKUMNÁ ČÁST</i>	26
4 Oblast výzkumu.....	27
4.1 Výzkumný problém.....	27
4.2 Cíl výzkumu.....	27
4.3 Výzkumné otázky.....	27
5 Metodologický rámec.....	28
5.1 Metody tvorby dat.....	28
5.1.1 Pilotní studie.....	28
5.1.2 Finální výzkum.....	29
5.2 Metody analýzy dat.....	29
5.2.1 Interpretační fenomenologická analýza.....	29
5.2.2 Analýza rozhovorů.....	30
5.2.3 Výběr výzkumného souboru.....	30
5.2.4 Základní popis výzkumného souboru.....	31
5.2.5 Etický aspekt výzkumu.....	31
5.2.6 Průběh výzkumu.....	32
6 PREZENTACE VÝSLEDKŮ.....	33

6.1	Charakteristika výzkumného vzorku	33
6.2	Prezentace získaných dat	39
6.2.1	Strategie sbližování	42
6.2.2	Ovlivňující faktory	45
6.2.3	Subjektivní prožívání.....	49
6.3	Odpovědi na výzkumné otázky.....	51
7	DISKUZE.....	54
8	Závěr.....	59
9	Souhrn	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
	PŘÍLOHY.....	68

ÚVOD

Předkládaná bakalářská práce se věnuje procesu sbližování předškolního dítěte s nevlastním rodičem z pohledu nevlastního rodiče. Toto téma bylo vybráno proto, že se v dnešní době čím dál běžněji setkáváme s patchworkovou neboli doplněnou rodinou. Velký tlak je vyvíjen nejen na děti, ale také na samotné nově příchozí partnery či partnerky, kteří před sebou mají nelehký úkol v podobně sbližování se s nevlastním dítětem. Mnozí z nich do té doby nemuselo mít vůbec žádné zkušenosti s dětmi, případně své děti ani neplánovalo a nebo si jednoduše jen vůbec neví rady, co si s novou situací počít. A jelikož se v podobných situacích běžněji bere ohled spíše na děti, pro nevlastní rodiče se to může stát velmi komplikovanou a stresovou situací.

Proto mne zajímalo, jaké strategie v procesu sbližování jsou nejčastěji voleny a jaký mají průběh. Dále jsem se chtěla zaměřit na ovlivňující faktory procesu sbližování, ať už vnitřní v samotné osobě nevlastního rodiče, tak i vnější. Dále mne zajímalo subjektivní prožívání nevlastního rodiče, které se objevovalo během celého procesu sbližování a jakým způsobem celou situaci ovlivňovalo.

V první kapitole teoretické části práce se zaměřuji na rodinu a nevlastní rodinu. Dále se budu věnovat předškolnímu dítěti a poslední kapitola bude zaměřena na nevlastního otce.

Cílem výzkumné části práce je popsat osobní zkušenosti nevlastních otců a jejich vnímání procesu sbližování s předškolním dítětem. Stanovené výzkumné otázky jsou následně zodpovězené skrze data získaná formou individuálních interview s vybranými respondenty.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Rodina a doplněná rodina

V této teoretické kapitole se zaměřím na definici rodiny, její význam a funkce. V podkapitole o nevlastní neboli doplněné rodině se budu věnovat převážně současným trendům a vývoji ve výzkumné sféře.

1.1 Rodina

Rodina nese velkou důležitost a významné postavení ve společnosti. Jedná se o specifickou sociální skupinu tvořící základní kámen ve společenském uspořádání. Obecně máme rodinu spojenou s plozením potomků a následnou péčí o ně. V dnešní době hovoříme převážně o manželském nebo partnerském páru, který má děti a společně o ně pečují. Jedná se pouze o jeden možný scénář vzhledem k současnému trendu vysoké rozvodovosti, bezdětných párů a různých doplněných rodin. Pohledy na to, co je a co není rodina se neustále mění.

Vzhledem ke komplikovanosti pojmu je vhodné rodinu definovat několika způsoby, které se mohou vzájemně doplňovat. Každá vědní disciplína k definicím zaujímá svůj postoj. V odstavcích níže představím vybrané definice z oblasti psychologie a sociologie.

V nejzákladnějším vymezení se jedná o „základní, primární, neformální sociální skupinu, která má různou velikost, je různě vnitřně strukturovaná a má rozličné vazby na společnost“ (Knotová, 2004, s. 26).

Rodina je společenskou skupinou spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí“ (Hartl, 2000, s. 512).

Další definice jsou například „nejstarší společenská instituce“ (Průcha a kol., 2003, s. 202) nebo „nejsoukromější lidská skupina“ (Vágnerová, 2010, s. 277).

Další autor definuje rodinu jako „společenskou instituci tvořící důležitý stavební kámen lidské společnosti“ (Nakonečný, 2009, s. 425).

Matoušek dodává, že je rodina ovlivňována civilizací, společností a kulturou. Všechny známé společnosti mají rodinu jako hlavní činitel socializace (Matoušek, 2010).

Klapilová (1996, s. 24) tvrdí, že „je to specifická bio-sociální skupina, ve které se uskutečňují některé společensky i osobně potřebné činnosti a vztahy, které nemohou v plné míře přebírat jiné instituce. Rodina je lidskému jedinci prvním přirozeným společenským prostředím do něhož vstupuje na začátku své existence. (...) Probíhá především jako bezprostřední kontextuální vliv sociálního prostředí, které je závislé na osvojeném životním způsobu především dospělých členů rodiny.“

Dle Havlíka (2002) je i základní ekonomickou jednotkou a její hlavní funkce spočívá v reprodukci, která přispívá k neustálému trvání lidského biologického druhu.

1.2 Význam a funkce rodiny

O významu můžeme hovořit v mnoha oblastech. Vzhledem ke svému specifickému a jedinečnému postavení má rodina význam jak pro celou společnost, tak i pro samotné rodinné příslušníky. Často můžeme slyšet, že má rodina význam hlavně kvůli dětem a pro děti, ale ve skutečnosti tomu tak není, velký význam má i pro rodiče nebo partnery. Všichni členové rodiny se postupně vyvíjí v neustálé interakci sami mezi sebou a fungováním s okolním světem.

Rodina se vyznačuje schopností poskytnout dítěti model k napodobování a identifikaci. Jedná se o cvičné prostředí, ve kterém se dítě naučí začleňování do života a může si osvojit různé sociální normy. Vytváří se zde pevné vazby vytvořené na důvěře a emocionálně silném vztahu. Dítě zde má chráněný prostor, který slouží k dalšímu psychosociálnímu vývoji. Rodina umožňuje dítěti uvědomit si jeho místo a společenskou roli (Výrost, Slaměník, 1998).

Dítě je v rodině ovlivněno v těch necitlivějších fázích svého života. Rodina musí brát ohled na uspokojování základních psychických potřeb dítěte. Důležitý je pocit jistoty, stability a bezpečí. Jedná se o odrazový můstek jeho dalšího sebevědomí a sebejistoty (Matějček, 1994).

Dle Havlíka (2002) rodina plní čtyři základních funkce: *biologicko-reprodukční, emocionální, ekonomickou a socializační*. Biologicko-reprodukční funkce slouží k plození potomků. Význam emocionální funkce v dnešní společnosti stále stoupá. Jedná se o zajištění spokojeného soužití všech členů rodiny se zaměřením na příjemné emoce a morální hodnoty. Ekonomická funkce spočívá v hospodaření s rodinným rozpočtem. Do socializační funkce zahrnujeme výchovu a vzdělávání. Pro větší ucelenost přidám ještě další dělené dle Špaňhelové (2010), která také uvádí čtyři základní funkce: *biologicko-reprodukční, ekonomicko-zabezpečovací, emocionální a socializačně výchovnou*.

Na závěr podkapitoly je třeba uvést, že významné břemeno zodpovědnosti leží právě na rodičích, kteří musí zajistit všechny zmíněné funkce rodiny. Některé jsou dokonce dané zákonem (Procházka, 2012).

1.3 Nevlastní neboli doplněná rodina

Nevlastní neboli doplněná rodina vzniká, jakmile jedinec přivede své dítě nebo děti z předchozího vztahu do vztahu zcela nového (Coleman, Ganong, & Russell, 2013). Tvorbu doplněných rodin poznamenávají specifické stresory, kterým původní biologické rodiny nikdy nemusí být vystaveny. Nejčastěji se hovoří o problémech s přizpůsobením dětí na novou situaci (Papernow, 2013).

Dále se může jednat o protichůdná očekávání nových partnerů, neshody mezi partnery v oblasti výchovy, neloajalitu, mělké posuny ve vztazích mezi rodiči a dětmi, nejednoznačnost rodinných rolí, výzvy nevlastních rodičů, nejistota dětí ohledně toho, jak by měli noví nevlastní rodiče zapadnout do jejich život, ale například i střed různých rodinných kultur (Jensen, Lombardi, & Larson, 2015).

Negativně ovlivňující faktory mohou také přicházet ohledně rozvodové a porozvodové situace biologických rodičů, ztráty kontaktu s jedním z rodičů, poklesu podpory rodičů, ztráty emoční podpory nebo konflikty mezi bývalými partnery (Shafer, Jensen, & Holmes, 2016).

Například v USA jsou nevlastní rodiny považovány za jednu z nejrychleji rostoucích forem rodiny a téměř třetina všech nezletilých dětí žije s nevlastními rodiči (Pew Research Center, 2011).

Vztah nevlastních rodičů s dětmi může mít také důležitou roli pro blaho dětí, ačkoli relativně málo nedávných studií zkoumalo vliv vztahů nevlastních rodičů s dětmi. Tato mezera v literatuře je překvapivá, jelikož právě vztah nevlastních rodičů a nevlastních dětí představuje nejunikátnější rys nevlastních rodin. Právě tento znak dělá z rodiny nevlastní neboli doplněnou rodinu. Velký význam má i fakt, že role nevlastních rodičů je často méně jednoznačná jak role biologických rodičů a je tím pádem i mnohem variabilnější (Coleman, Ganong, & Russell, 2013; Papernow, 2013).

V některých případech pak nevlastní rodiče a děti vytvoří v průběhu času velmi jedinečný a prospěšný vztah, jelikož nevlastní rodiče často přebírají roli mentora a rádce, který má výraznou podporující funkci (Papernow, 2013).

Blízké vztahy dětí s nevlastními rodiči jsou spojovány s nižší mírou stresu. Jelikož je ale většina studií průřezového charakteru, víme jen málo o tom, jak jsou procesy sbližování nevlastních rodičů s nevlastními dětmi odráženy v čase (Jensen, Lombardi, & Larson, 2015).

Jelikož je i v České republice neustále vysoký počet rozvedených manželství, můžeme hovořit i o zvýšeném počtu dětí, které vyrůstají převážně s jedním biologickým rodičem.

Samotným rozvodem nejprve vznikají neúplné rodiny, které jsou tvořeny nezletilým dítětem a jedním z rodičů, které má dítě v péči. Tedy až poté, co si rodič najde dalšího partnera, tedy nevlastního rodiče dítěte, můžeme hovořit o doplněné rodině. Toto doplnění v České republice žádné statistiky nesledují, a proto není známo, jaké rozdělení tvoří partneři s dětmi z předchozího manželství. Rozvedení rodiče již často nevyhledávají další manželství, ale jsou spíše v nesezdaném partnerství (Bartošová & Slepíčková, 2009).

V České republice bylo po mnoho let svěřováno nezletilé dítě do výhradní péče matky. V posledních letech je stále častěji využíváno střídavé péče, i když výhradní péče matky je stále dominující. Je tedy větší částí součástí života matky a případného nevlastního otce. Většina výzkumů se shoduje v tom, že vztah nevlastního otce s dítětem je klíčovým faktorem pro efektivnější přizpůsobení se dítěte v nevlastní rodině, ale také i pro celkové fungování nové doplněné rodiny (Schrodt, 2006).

Jak již je z odstavců výše patrné, problematika nevlastní rodiny nebyla mezi výzkumníky opomíjena, ovšem měla výrazně specifický a jednodušší charakter. Většina výzkumů směřovala k porovnávání nevlastních rodin s vlastními v různých úhlech pohledu. Velký důraz byl kladen na srovnání dětí žijících s nevlastním rodičem a dětmi žijícími s vlastními rodiči. Tyto studie spíše zvýrazňovaly problémy nevlastních rodin, jelikož měly děti z úplných rodin postaveny jako normativní srovnávací skupinu. Výzkumy byly tedy postaveny, aby ukazovaly hlavně nedostatky, než že by se snažily najít nějaké prvky usnadňující aktérům jejich situaci (Coleman a kol., 2000).

Mnoho výzkumů se také zaměřuje na důsledky rozpadu rodiny a vzniku nové. Jejich závěry většinou končí tak, že děti žijící s nevlastním rodičem neprospívají tak dobře jako děti, které mají oba své vlastní rodiče. Závěry z těchto porovnání jsou ale komplikovaně interpretovatelné, jelikož nelze určit, zda je důvodem horšího dopadu u dětí právě vyrůstání v nevlastní rodině nebo zda na to mají vliv i jiné faktory. Další nedostatek je spatřován v tom, že se jako ovlivňující faktor zhoršení stavu nezohledňuje daná situace – např. výzkum proveden chvíli po rozvodu rodičů a další (Sweeney, 2010).

Dle Kinga, Thorsena a Amata (2014) by se měly nevlastní rodiny studovat jako naprosto odlišné formy rodiny, které nejsou srovnatelné s úplnou rodinou. Tedy za předpokladu, že se chce přistoupit ke srovnávacím studiím, měla by se porovnávat neúplná rodina s neúplnou a úplná s úplnou rodinou. Díky tomu by se z nevlastní rodiny stal samostatný fenomén, který by měl své vlastní specifické účastníky, procesy a jevy. Dle autorů je možné se jenom tímto způsobem dozvědět o této problematice něco nového a nezabředávat do klasického scénáře.

V novějších výzkumech najdeme určitou nelibost ve vymezení dítěte jako pasivního účastníka rozvodu, porozvodové situace, nových vztahů rodičů a také i proti myšlence, že rozvod a porozvodová situace je jednoznačně negativní (Bartošová & Slepíčková, 2009).

Metts a kol. (2013) jde tomuto trendu vstříc a tvrdí, že je důležité se soustředit na pozitivní aspekt nevlastních rodin a hledat nové jevy, které ukazují danou specifickou a jedinečnost.

2 Předškolní dítě

V této teoretické kapitole se zaměřím na definici předškolního věku a jeho specifík. V podkapitolách bude dále probrána role otce pro předškolní dítě a vnímání změn.

2.1 Definice předškolního věku

Za předškolní období je nejčastěji považována etapa mezi třetím a šestým rokem dítěte, kdy ve většině případů nastupuje povinnou školní docházku. Pro děti je v tomto období typická velká tělesná i duševní aktivita a zvědavost, která se promítá do hry. Zdokonaluje se motorická koordinace, sebeobsluha, jemná motorika i grafomotorické dovednosti včetně kresby. Zdokonalování se v motorických dovednostech dětem pomáhá v interakcích a komunikaci se sociálním prostředím. Pro předškolní děti znamená svobodu hrát si a být fyzicky aktivní, v tomto dominují chlapci (Masnjak, 2017).

Vnímání je globální, paměť převážně bezděčná a konkrétní, dítě se začíná zajímat o příčinné souvislosti (otázka *Proč?*), rozvíjí se názorné intuitivní myšlení, fantazie a představy jsou velmi bohaté. Součástí tohoto může být i tzv. dětská konfabulace. Důležitou oblastí je i zlepšování a zkvalitňování řečových dovedností. Pro zdravý vývoj potřebuje dítě stabilitu, jistotu, pevné citové vztahy, zázemí a bezpečí. Jsou již položeny základy morálky a svědomí. Formují se pracovní a učební návyky, volní dovednosti (Šulová, 2010).

Vzhledem k obsahu práce je pro nás důležitý hlavně vývoj sociálních dovedností a rodinných vztahů. Šulová (2010, s. 69) uvádí, že „*dítě je dosti egocentrické, v myšlenkových procesech převládá hledisko zprostředkované jím samým. Chybí zde odlišení mezi psychologickou realitou dítěte a objektivním světem. Dítě je středem vlastního světa představ a jen s obtížemi zaujímá hledisko jiné osoby.*“ Ovšem postupně dochází k tzv. decentraci, kdy se dítě učí, že okolní svět nezávisí na něm. Je k tomu ovšem nutná opakovaná a častá sociální zkušenost v různých interakcích, čímž se zkvalitňuje sociální reaktivita.

Rozvíjí se sociální kontrola, kdy dítě přijímá normy, které jsou společensky žádoucí (Šulová, 2010). Piaget a Inhelderová (1997) spojují předškolní období s tzv. heteronomní morálkou, kdy dítě vnímá dospělého jako nepopíratelnou autoritu.

V tomto období se dle Eriksona (1999) u dětí snoubí aktivita a iniciativa se zájmem o budování vzájemných vztahů s vrstevníky. Základní psychosociální konflikt je mezi vlastní iniciativou a pocitu viny, vyvíjí se svědomí. Patologie spočívá v inhibici, jenž je nutným protějškem k hravému a tvořivému dítěti, účinnou silou je cíl (záměr).

Na socializaci, nejen předškolního dítěte, mají velký vliv sourozenci a jejich vzájemný vztah, což ale není předmětem této práce. Socio-emoční zralost patří mezi nedílnou součást celkové školní připravenosti a zralosti, lze ji tedy považovat i za jeden z cílů předškolního období. Seberegulace a pozornost jsou uváděny jako dvě hlavní komponenty sociálních dovedností souvisejících s učením. Literatura obecně uznává pomalou aktivitu, vysokou vytrvalost a nízkou roztržitost jako charakteristiky temperamentu spojeného s akademickým úspěchem. Mezi další vlastnosti patří schopnost spolupracovat, frustrační tolerance, odolnost, zanícenost, sociabilita, schopnost poslouchat instrukce (Miller & Goldsmith, 2017).

2.2 Role otce ve výchově předškolního dítěte

„Ať chceme nebo nechceme, otec se od chvíle, kdy dítě začne vnímat svět kolem sebe, stává pro svého potomka zástupcem či modelem jedné poloviny lidstva“ (Matějček, 1994, s. 50).

Šulová (2010, s. 136) velmi zdůrazňuje *„ničím nezastupitelný komplementární model chování dvou pohlavních pólů“*. Od narození si dítě vytváří mentální reprezentaci obou pohlaví, vnímá odlišnosti v reakcích a strategiích a podobně. Otec bývá často ten, který s dítětem experimentuje, podněcuje ho k aktivitě a klade na něho nároky, může někdy zacházet až do řekněme riskantních interakcí.

Nejenom role otce a matky, ale i jejich vztah, je důležitý jako určitý model partnerského vztahu, prostřednictvím kterého se dítě učí, jaký prostor je věnován emocím a jejich projevům, komunikaci mezi partnery a další klíčové vztahové dovednosti. Dítě potřebuje vidět každodenní interakci, jelikož je rodičovská dyáda základem i pro formování pohlavní identity. Freud označoval toto období za falické, jelikož nabývá na síle zájem o pohlavní orgány. Uvnitř rodiny dítě osvojuje jednotlivé sociální role pozorováním a následně trénuje vně rodiny mezi vrstevníky (Šulová, 2010).

Stále roste význam vrstevníků, k emocionálnímu rozvoji dětí předškolního věku dochází prostřednictvím situační komunikace a individuální interakce s vrstevníky (Alwaely, Yousif, & Mikhaylov, 2020). Navíc jak uvádí Šulová (2010, s. 74) *„ve vrstevnické skupině si zkouší mimo rodinu to, co v rodině odpozorovalo, zkouší si různé role, různé formy chování a eviduje reakce okolí na ně. Učí je modifikovat.“*

Jednou z ústředních rolí rodičů je učit své děti pravidlům a standardům chování, které jsou důležité v jejich kultuře, což je proces známý jako socializace. Když jsou děti velmi

malé, jejich pečovatelé musí neustále sledovat jejich jednání, ale jak se postupně rozvíjí jejich samostatnost a kognitivní schopnosti, je regulace chování dětí stále více řízena internalizačními pravidly bez dohledu dospělých. Tento proces internalizace pravidel je jedním z hlavních cílů socializace a jedním z nejpozoruhodnějších projevů je samoregulační chování. Otcové přispívají k mnoha aspektům kognitivního, behaviorálního a sociálního rozvoje dětí (Gagné, Bernier, & McMahon, 2018).

Exekutivní funkce vykazuje během předškolních let rychlý rozvoj. Výkonná funkce je klíčovou součástí školní připravenosti a akademických výsledků. Otcové jsou důležití pro rozvoj exekutivních funkcí u svých dětí a měli by být zahrnuti do rodičovství. Jednoznačně pozitivní ukazatel v rozvoji exekutivních funkcí je podpora autonomie dítěte, naopak přílišná kontrola může být spíše škodlivá, jelikož dochází k opominutí pozitivního chování, upozorňování na chyby a zasahování do aktivity (ve smyslu plnění úkolů za dítě). Kontrolující chování vytahuje aktivní roli z rukou dětí a dává jim méně příležitostí jednat ve svém prostředí a sledovat jejich vlastní chování (Meuwissen & Carlson, 2015).

Kognitivní dovednosti jsou ovlivňovány nejen vztahy mezi matkou a dítětem, ale také obecněji sociálním kontextem více pečovatelů, v nichž se děti rozvíjejí. Celkově se zdá, že kognitivní vývoj dětí není formován pouze interakcemi s jedním primárním pečovatelem. Kvalita rodičovství otce, i když otcové nejsou tak zapojeni jako matky, hraje důležitou roli při vytváření prostředí, které podporuje rozvoj dítěte (Meuwissen & Carlson, 2015).

Otcové jedinečným způsobem přispívají k fungování dítěte v mnoha sférách, včetně sociálně-kognitivního vývoje a emoční regulace a kontroly. Bylo například zjištěno, že kvalita vztahů a interakcí mezi otcem a dítětem souvisí negativně s problémy chování dětí a pozitivně s jejich následnými samoregulačními schopnostmi a závazným dodržováním předpisů (Gagné, Bernier, & McMahon, 2018).

Jedním z aspektů rodičovského chování, které pravděpodobně podporuje rozvoj kognitivních dovedností zahrnujících samoregulační chování, je *mind-mindedness*, definovaný jako sklon rodičů zacházet s jejich dítětem jako s jednotlivcem s autonomním duševním životem. Tyto výsledky naznačují, že otcovské *mind-mindedness* by mohlo přispět k časným projevům samoregulace chování dětí, přinejmenším ve formě potlačení nevhodné reakce. Tato raná schopnost může chránit před rozvojem agresivity a impulzivity, což by ve skutečnosti bylo v souladu se závěry studií, ve kterých bylo zjištěno, že smýšlení rodičů (většinou matek) má negativní vztah k problémům s chováním předškolních dětí (Walker, Wheatcroft, & Camic, 2011; Gagné, Bernier, & McMahon, 2018) nebo obecně problémům v chování dítěte. Současné výsledky naznačují, že expozice nejen mateřské, ale i otcovské

mysli může být prospěšná pro regulaci chování malých dětí, v tomto případě inhibiční kontroly (Gagné, Bernier, & McMahon, 2018).

Ačkoli se v dřívějších dobách očekávalo, že muži budou převážně ekonomickým poskytovatelem, od současných otců se očekává, že bude také poskytovat každodenní fyzickou a emoční péči dětem jako rovnocenný partner matce (Stone & Reister, 2020).

S tím souvisí termín *father role salience*, což je významnost otcovské role a pozitivní význam pro otce samotného – obecná tendence otce odpovídat na různé otázky jako rodič, nikoli jako manžel, pracovník, soused atd., a pozitivně uvažovat o této rodičovské roli. Otcové, pro které se role otce jeví jako velmi významná, také věřili, že povinnosti otců jdou nad rámec toho, že jsou dobrým poskytovatelem, že se snadno přizpůsobili roli otce, že být otcem jim přináší velké potěšení, jejich děti, a že jsou velmi hrdí na to, že jsou otcem svých dětí (Bruce & Fox, 1999).

Zapojení otce ovlivňuje významnost otcovské role a jeho pracovní stav. Bylo zjištěno, že významnost otcovské role pro samotného jedince má relativně velký dopad na zapojení otce. Tato informace může být užitečná pro poskytovatele služeb, aby se snažili vzdělávat muže o důležitosti jejich role otce způsobem, který jim pomůže umístit na tuto roli významnější pozici ve srovnání s jinými rolemi. Z toho by také vyplývalo, že pokud otcové kladou vyšší hodnotu a prioritu na roli otce, budou trávit více času se svými dětmi (Stone & Reister, 2020).

V posledních letech výzkum vývoje dítěte významně zvažil zkoumání zapojení otce a poskytuje odůvodnění pozitivních příspěvků zapojení otce k posílení rodinných a vrstevnických vztahů dětí, kognitivního, behaviorálního a emočního vývoje, dosaženého vzdělání a socioekonomického postavení. Značný počet otců tráví více času se svými předškolními dětmi (Lamb, 2012).

Současný projekt rozšiřuje tuto práci tím, že ukazuje, že mozek otců reaguje odlišně na emocionální mimiku dcer ve srovnání se syny. Konkrétně otcové dcer měli silnější reakci na šťastné výrazy obličeje v oblastech vizuálního zpracování, což pravděpodobně odráží zvýšenou pozornost otců na šťastné tváře jejich dcer. Otcové dcer a synů se neliší v reakci na smutnou mimiku, ale je možné, že smutné obrazové podněty, z nichž mnohé byly u dětí aktivně plačících, byly tak výrazné a evokující, že vyvolaly silnou odpověď ve všech otcích (Mascaro, Rentscher, Hackett, Mehl, & Rilling, 2017).

Zvýšené zapojení otce a angažovanější styly interakcí mezi otcem a kojencem jsou spojeny s pozitivnějšími výsledky pro děti. Studie otcovské deprese a další psychopatologie začaly objasňovat některé klíčové mechanismy, kterými mohou otcové ovlivňovat vývoj

svých dětí. Tyto lekce jsou nyní začleněny do uvažování o zapojení matek i otců do účinných intervencí za účelem optimalizace zdraví a vývoje jejich dětí. Četné studie prokázaly potenciál zapojení otce a pozitivních interakcí mezi otcem a dítětem jako ochranných faktorů pro děti s pozitivními účinky na vývoj potomků (Barker, Iles, & Ramchandani, 2017).

Vývoj dětí je ovlivněn kvantitou a kvalitou zapojení otce do jejich péče. Vysoká úroveň jeho zapojení je spojena s významnými a velmi žádoucími výsledky pro děti a rodiny. Ukázalo se také, že silné a důsledné zapojení otce do života dítěte má pozitivní dopad na schopnost dítěte dobře se stýkat s ostatními, a to díky vyšší kapacitě empatie jako nárůstu pozitivních pocitů dítěte v sebe sama prostřednictvím zvýšené sebe kontroly a sebedůvěry (Wilson & Prior, 2011).

Nepřítomnost otce může mít dlouhodobé důsledky pro život dítěte vzhledem k tomu, že děti, které vykazují antisociální chování, jako je agresivita, úzkost a hyperaktivita, jsou s největší pravděpodobností jejich vrstevníky odmítnuty (Gulay, 2011).

2.3 Vnímání změn u předškolního dítěte

Dle Šulové (2010, str. 71) je *„zdravé dítě předškolního věku se poměrně snadno vyrovnává s přechodnými nároky i se stresem.“*

Rozvoj znalostí emocí u dětí je třeba rozvíjet od raného věku, protože jsou spojeny s pozdější sociální adaptací. Uvědomění si vlastních emocí má pozitivní dopad na sociální adaptaci u dětí, přičemž dívky v tomto konkrétním výzkumu byly sociálně kompetentnější a adaptabilnější než chlapci. U chlapců se také objevuje více socio-emočních obtíží, které jsou více externalizovány. Naopak příznaky emočních obtíží u dívek bývají internalizované, často bývají zakryty dobrými komunikačními dovednostmi. U dětí v neúplných rodinách se objevuje více sociálně emočních obtíží (Alwaely, Yousif, & Mikhaylov, 2020). Dívky bývají socio-emočně zralejší oproti chlapcům (Masnjak, 2017).

Pro vyrovnání se a adaptaci dítěte je důležité jak načasování nového sňatku ve vztahu k pohlaví dítěte a jeho vývojové úrovni, ve které je, tak i doba od uzavřeného sňatku. Chlapci se obtížněji přizpůsobují rozvodu rodičů, kdežto dívky častěji vykazují obtíže v pozdějším věku nebo se v jejich vztahu s matkou objevují obtíže. Ovšem délka vztahu, po kterou je nevlastní rodina pohromadě, je důležitým faktorem, který ovlivňuje vztahy i kvalitu toho, jak dítě přijme situaci/vyrovnání se. V dlouhodobých nevlastních rodinách, dobrých manželských vztazích, autoritativnějším rodičovství a pozitivních sourozeneckých vztazích je dobrá prognóza pro budoucí adolescenty. Klíčový prvek, který stojí za nestabilitou nové

rodiny je konflikt rodičovského páru. Spojení mezi kvalitou rodičovského vztahu a přizpůsobení se dítěte je velmi silné, přijetí navíc podporuje i pozitivní soudržnost rodičů a komunikace v rodině, což podporuje i interakce matka-dítě a nevlastní otec-dítě. Ukazuje se ovšem že příliš úzký vztah nevlastního a vlastního rodiče způsobuje naopak spíše problémové chování dětí u prepubertálních dcer, naopak spokojený vztah rodičů snižuje problémové chování u preadolescentních synů. Ovšem již pubertální děti snadněji přijímaly nový vztah matky (Golombok & Tasker, 2015).

Celkově je nyní dobře prokázáno, že přizpůsobení dětí a dospívajících lze nejlépe vysvětlit rozdíly v kvalitě vztahů s jejich rodiči, kvalitě vztahu mezi rodiči v životě dětí a dospívajících a dostupnosti ekonomických a sociálně-ekonomických zdrojů. Tyto procesní faktory, spíše než rodinná struktura, ovlivňují přizpůsobení v tradičních i netradičních rodinách. Pohlaví a sexuální orientace rodičů, stejně jako další charakteristiky rodinné struktury, neovlivňují ani schopnost být dobrými rodiči, ani zdravý vývoj jejich dětí. Rovněž neexistuje empirická podpora pro představu, že přítomnost mužských i ženských vzorů v domácnosti podporuje přizpůsobení nebo pohodu dětí (Lamb, 2012).

3 Nevlastní otec

V poslední teoretické kapitole se zaměřím na téma nevlastního otcovství. V podkapitolách bude popsána definice nevlastního otce, výzvy a komplikace, kterým většina nevlastních rodičů prochází a užívané strategie. Teorie bude obohacena o výzkumy v této oblasti.

3.1 Definice

Jednou z alternativních cest k otcovství je právě nevlastní rodičovství, kde muž, který má romantický vztah s matkou dítěte z předchozího vztahu, začne jistou otcovskou roli zastávat. Zatímco mnoho mužů se stává formálně nevlastním otcem tím, že se ožení se svobodnou matkou, u jiných může vznikne neformální otcovská role často, ale ne nutně již v době, kdy s dítětem a jeho matkou žijí ve společné domácnosti. Nevlastní otcové si musí vytvořit svou pozici v již existující rodinné jednotce. Ženy vstupují do romantického vztahu s již existujícím souborem zkušeností, rituálů, sdílenými zkušenostmi, mezilidské dynamiky a emočních vzpomínek, které definují jejich vztah s dítětem (dětmi) jako součást rodinné jednotky. Nevlastní otcové se proto musí potýkat se svou touhou a schopností zapojit se do této vyvíjející se rodinné jednotky a zvážit, jak budou vnímání (Marsiglio, 2004).

Je zřejmé, že člověk může k nevlastní otcovské zkušenosti a svému vztahu k nevlastnímu dítěti přistupovat mnoha způsoby. Zdůrazňuji situace, kdy připravenost nevlastního otce vychovávat, starat se, chránit a vidět nevlastní dítě, jako by dítě bylo jeho vlastní, odráží stav mysli a orientaci na vztahy, které označuje Marsiglio (2004) jako otcovské přijetí.

Otcovské přijetí zahrnuje emocionální, psychologické, praktické a často symbolické aspekty. V této studii symbolizuje nevlastní otcovu investici jako sociálního otce a představuje pro něj smysluplný způsob, jak se orientovat na nevlastní rodinný život. Ačkoli zkušenost s přijetím často zahrnuje strategie spojování podobné přátelství, které byly dříve označovány jako napojení, hledání a udržování spřízněnosti. Ovšem přijetí dítěte zahrnuje širší škálu problémů, včetně potenciálně negativní výsledky pro nevlastní děti (Marsiglio, 2004).

Na jedné straně mnozí z těchto otců při získávání statusu otce u nebiologických dětí, se kterými žijí a pomáhají s výchovou, pevně odmítli představu, že otcovství je primárně biologické. Dospělo se proto k přesvědčení, že role mužů jako sociálních otců mohou být stejně významné jako role, které zastávají vůči svým biologickým dětem. Zjištění v tomto

článek podporují teorii, že to může být způsobeno silnými normami, které podporují tradiční představu otcovství jako „balíčkové dohody“ (package deal). Zejména u matek se zdá, že nová partnerství poskytují silnou motivaci k tomu, aby nový partner získal roli otce, zvláště když má matka s tímto partnerem dítě. Otec může být pod značným tlakem, aby využil svých omezených emocionálních a finančních zdrojů k naplnění požadavků své nové partnerky a rodičovských rolí, které může uplatnit v kontextu manželského vztahu. Tato analýza naznačuje, že klesající míra zapojení otců je způsobena především snahou svobodných žen a mužů o uzákonění kulturního ideálu rodičovství, který jej považuje za součást balíčku. Částečně to může být touha žen a mužů prokázat kompetence v následných partnerských vztazích a rodičovských rolích, která vede ke sníženému zapojení dětí z jiných vztahů (Edin, Tach & Mincy, 2009).

3.2 Výzvy, komplikace a strategie

Výzkumy jsou ohledně nevlastního otcovství velmi různorodé a protichůdné, ale v mnoha ohledech se významně doplňují. V této podkapitole jsem se proto rozhodla věnovat pozornost různým úhlům pohledu pro lepší pochopení dané problematiky, která je stěžejním tématem této bakalářské práce.

V obecné rovině lze tvrdit, že větší problémy se sblížením dítěte mají spíše nevlastní matky nežli nevlastní otcové. Výrazně se na tom podílí stigmatizování společností v podobě *zlé macechy* a v prvopočátcích mohou mít větší problém s budováním rodičovské autority (Schrodt, 2006). Více výzkumů se shodlo na tom, že větší rozdíly mezi dětmi vytvářejí spíše nevlastní matky nežli nevlastní otcové (Becker, Salzburger, Lois & Nauck, 2013).

Některé teorie vycházející z evoluční psychologie zase tvrdí, že převážně otcové mají silnější motivaci starat se o své biologické potomky nežli o nevlastní děti. Proto mohou být ve vztahu k nevlastním dětem méně zapojení (O'Connor & Boag, 2010).

Schmeeckleová (2007) naopak popisuje, že dle výpovědi dětí s nimi nevlastní otcové trávili čas a věnovali jim více pozornosti, než svým vlastním dětem, se kterými nežili. Významnou roli zde ale sehrálo i pohlaví dítěte. Například větší sounáležitost cítili nevlastní otcové k nevlastním dcerám než k vlastním či nevlastním synům. Ohledně financí se rozdíly neměnily.

Každý nevlastní rodič bývá často zaskočen rolí, která se od něho očekává a přijetí výchovné role pro něho může být náročné i vzhledem k tomu, že nevlastní děti v něm chtějí

spatřovat spíše kamaráda, který je podporuje a nechtějí dalšího rodiče. Minimálně chtějí, aby takový vztah byl do doby, než se vytvoří silné pouto. Pokud ale jde o mladší děti, vývoj vztahu bývá přirozenější a víc se později podobá rodičovství (Hofferth & Anderson, 2003; Ganong, Coleman & Jamison, 2011; Cartwright et al., 2009).

Z výzkumů vyplývá, že většina dětí bere nevlastního rodiče skoro jako svého vlastního rodiče. Nevlastní otec tedy může rodičovskou roli zastávat, mohou také mít část zodpovědnosti ve výchově a případné péči o nevlastního potomka, celkově mohou zastávat pozici pozitivního dospělého vzorce v rodině (Sweeney, 2010).

Obecně vychází jako nejefektivnější strategie vytvoření si pozitivního vztahu s dítětem předtím, než se nevlastní otec rozhodne převzít jakoukoli rodičovskou roli. Nejlépe je dětmi přijímán styl s vysokou úrovní podpory, blízkosti a ideálně s velmi nízkou mírou kontroly. Děti s těmito nevlastními rodiči lépe komunikují a mají s nimi lepší vztahy (Crosbie- Burnett & Giles-Sims 1994; Papernow, 2006).

Velmi důležité je porozumění vývoji vztahu s nevlastním rodičem a to obzvlášť v případech, kdy se slibně vyvíjí. I když je potvrzené, že děti s nevlastním rodičem mohou navázat dobrý vztah, neexistuje vysvětlení, proč se některým nevlastním rodičům nedaří navázat ani přívětivý vztah bez odstupů nebo bez konfliktů (Ganong et al., 2011).

Ganong a kol. (1999) se rozhodli pro zkoumání strategií, které nevlastní rodiče využívají k upevnění vztahu. V jejich výzkumu shledali tři odlišné vzorce. 1) nevlastní rodiče bez zájmu o navázání vztahu s dítětem, 2) nevlastní rodiče se snahou o navázání kontaktu průběžně a 3) nevlastní rodiče se snahou o navázání kontaktu jen v začátku. Nejefektivnější strategií se stal nevlastní rodič, který měl průběžný zájem o navázání kontaktu, jelikož nevlastní dítě získalo pocit, že se o něho skutečně zajímá.

Dle některých studií je pro nevlastní otce lehčí získání vřelého vztahu s mladšími dětmi, jelikož je pro ně přirozenější být vřelejší a hrát si s nevlastními dětmi. Jednoduše najdou společné aktivity a jejich vztah poté bývá bližší oproti starším dětem. Významným faktorem u mužů se jeví délka přítomnosti v rodině, která následně způsobuje větší angažovanost ohledně nevlastních dětí. Délka vztahu a větší množství interakcí zapříčiňuje, že může být nevlastní rodič často vnímán rovnocenně jako biologický (Becker, Salzburger, Lois & Nauck, 2013; Sayer, Bianchi & Robinson, 2004).

Na toto tvrzení navazuje Kalmijn (2013), který upozorňuje, že stěžejní činitel není jen délka vztahu, ale hlavně délka společného soužití. Čím delší společný čas stráví vlastní i nevlastní otec s dítětem, tím je větší pravděpodobnost, že pak budou v budoucnosti více v kontaktu a jejich vztahy budou kvalitnější. Tento výsledek potvrzuje Lambertová (2010).

Dle studie se nevlastní rodiče, které nemají vlastní děti, později v péči o nevlastní děti méně angažují. Ovšem zde se může chyba nacházet také ve faktu, že čím je dítě starší, tím klesá potřeba péče o něho (Steward, 2005).

Výsledky studí se většinou přiklánějí na stranu tomu, délka stráveného času je úměrná pozitivnějším vztahům v nevlastních rodinách a že se tedy celkově vztahy mezi nevlastními dětmi a nevlastními rodiči zlepšují (King et al., 2014). Tento fakt například potvrzují i opakované rozhovory s dospělými dětmi vyrůstajícími s nevlastním otcem (Schmeeckleová, 2007).

Pokud jde o ovlivňující faktory ohledně kvality vztahu, dítě vnímalo jako důležitější kvalitu vztahu matky s nevlastním otcem výrazněji než například příjmy rodiny. Děti, které nový partnerský nebo manželský vztah vnímali jako kooperující, sjednocený a pevný, byly ochotné se lépe adaptovat a otevřeněji navazovat vztah s nevlastním otcem (Jensena a Shafera; 2013). Tyto závěry potvrzují i další studie (King, 2006).

Ovšem je třeba mít na paměti, že se dítě s velkou vazbou na matku může cítit ohroženo nevlastním otcem, vnímat ho jako soupeře, což může vést k horší adaptaci na novou situaci a hlavně neochotu dítěte ke spolupráci (Thomson et al., 2001). Pokud dítě vnímá matku jako citlivou a otevřenou, přináší mu to pocit stability a se změnami v rodinném uskupení zvládne lépe pracovat. Důležitá je také komunikace matky s dětmi o nevlastním otci, která může zmírnit v prvopočátku vzniklé strachy nebo negativní pocity (Jensen & Shafer, 2013).

Ganong a kol. (2011) ve své práci sbírali informace vztahující se ke způsobům pozitivních reakcí na nevlastní rodiče. Jednalo se převážně o osobní zisky jako je finanční pomoc rodině, dary a další a velký význam pro ně měl i zisk pro jejich vlastní rodiče jako například spokojenost, menší podíl starostí a štěstí. Výsledkem studie bylo tvrzení, že na pozitivním vztahu s nevlastním rodičem musí dítě pociťovat jeho přínos, ať už je v jakýchkoli formách.

Studie autorů Cartwright, Farnsworth a Mobley (2009) se zaměřovala na posuzování osobnostních charakteristik nevlastního otce z pohledu nevlastních dětí. Mezi pozitivní vlastnosti se řadily označení jako milý, pečující, který má rád děti, který podporuje, je veselý a laskavý, shovívavý a další. Na protipólu byly negativní charakteristiky jako náladovost, autoritativnost, neochota nebo například přísnost. Z výzkumu dále vyplývá, že děti uváděly důvod pro potíže ve vztahu kvůli osobnostním charakteristikám pouze v začátku jejich sblížování, jelikož si na něho postupně zvykly, akceptovaly ho a měly rádi.

Výrazný ovlivňující faktor v procesu sbližování dítěte s nevlastním rodičem je jeho biologický rodič. Proto je důležité brát v úvahu jejich společný vztah. Některé děti mohou bránit sblížení s ohledem na city svého biologického rodiče, jedná se o konflikt loajality (Ganong & Coleman, 2004). Podle dalších studií může biologický otec ovlivnit kvalitu vztahu, ale nemůže zabránit, aby děti postupem času k nevlastnímu otci i přesto blízký vztah navázaly (McDonald & DeMaris, 2002; King, 2006). Pokud je ale například vlastní biologický otec málo angažovaný a většinu času nepřítomný, děti mohou nevlastního otce vítat jako novou otcovskou roli v jejich životech (King, 2009).

Nepřítomný biologický otec má vliv i na samotné nevlastní otce, jelikož pak mohou cítit potřebu zastoupení jeho role a více se angažovat (Schmeeckle, 2007).

Kvalita vztahu nevlastního rodiče a dítěte představuje míru, do jaké jsou nevlastní rodiče a děti spokojeni se svým vztahem a cítí se blízko sebe (Jensen & Howard, 2015). Kvalita vztahu mezi nevlastními rodiči a dětmi může pramenit z rostoucího pocitu připoutanosti, který se vyznačuje emoční dostupností, odezvou a angažovaností (Johnson, 2004).

Vysoce kvalitní vztahy mezi rodiči a dětmi podporují přizpůsobení nevlastních dětí a jsou ústředním prvkem stabilních a uspokojujících rodin (Hetherington & Kelly, 2002). Pokud jde konkrétně o úpravu nevlastních dětí, celostátně reprezentativní studie zjistila, že větší blízkost nevlastního otce a dítěte souvisí s nižší úrovní problémů s externalizací, nižší úrovní problémů s internalizací a vyšší úrovní akademických výsledků u dospívajících nevlastních dětí (King, 2006). Další studie zjistila, že zapojení sociálních otců bylo spojeno s poklesem problémů s chováním malých dětí a lepším celkovým zdravím (Bzostek, 2008).

Ze 32 mužů, s nimiž byl proveden rozhovor, většina vyjádřila přiměřeně silné spojení se svými nevlastními dětmi a měla pocit, jako by za ně byli zodpovědní mnoha způsoby. Vnímání odpovědnosti mužů bylo často doprovázeno jejich tendencí vidět a zacházet s nevlastními dětmi jako s vlastními. Značně se však lišily ve své ochotě tímto způsobem uplatňovat nárok na děti. Navíc, i když se několik mužů nezdálo ve snaze o rozvoj blízkého vztahu nijak zvlášť sebevědomě, zdá se, že drtivá většina vyvinula určité úsilí a jen málo z nich blízký vztah úplně přestalo hledat (Marsiglio, 2004).

Marsiglio (2004) vymezil 10 vzájemně souvisejících vlastností, které vyplynuly z dat související s mužskými zkušenostmi s nárokováním nevlastních dětí za jejich vlastní: načasování, míra promyšlenosti, míra přesvědčení o identitě, rozsah otcovských rolí, vlastní/sdílená identita, všímavost, práce na slušnosti, pojmenování, hledání veřejného

uznání a biologické děti jako měřítko. Tato sada vlastností zahrnuje jak akční / interakční strategie / rutiny, které muži používají ke správě své orientace na nevlastní děti, tak potenciální důsledky plynoucí z toho, že muži nevlastní děti vnímají jako své vlastní.

Závěrem teoretické kapitoly lze říci, že proces sbližování nevlastního dítěte s nevlastním rodičem je komplexním procesem, který je výrazně odlišným od vývoje vztahu s biologickými rodiči. Obecně udělované rady nevlastním rodičům jako je například přátelskost k dětem se ukazují, že jsou v souladu s výzkumy. Ovšem celkově se potvrzuje, že celý proces je mnohem složitější a jenom přátelskost, angažovanost, sdílení společných aktivit nebo pomoc s úkoly nebo finanční zajištění k vytvoření pozitivního vztahu nemusí stačit (Ganong et al., 2011).

VÝZKUMNÁ ČÁST

4 Oblast výzkumu

4.1 Výzkumný problém

Rozvodům a následným porozvodovým situacím musí v dnešní době čelit čím dál větší počet lidí. Většinou se nejedná o lehké situace, jelikož v sobě nesou plno nepříjemné emocionální zátěže a konfliktů, které bývají mnohdy umocněné přítomností potomků. I za předpokladu že je manželství u konce, rodičem člověk zůstane navždy. Zde velmi často lidí nastává moment, že do života některého z rodičů vstoupí nový partner a rodič má přirozenou tendenci ho začlenit do svého světa a prostoru, ve kterém žije již dítě. Nový partner se musí vyrovnat s rolí nevlastního rodiče, která často nebývá intuitivní a mnohdy vede k dalším problémům.

Většina výzkumů se zaměřuje na prožívání dítěte různých věkových skupin. Cílovou skupinou našeho výzkumu jsou ovšem nevlastní otci, konkrétně zkoumáme a) subjektivní prožívání způsobu sblížení se s předškolními dětmi své partnerky, b) strategie, které volí pro co nejúčinnější způsob sblížení se s dítětem.

Studie se zaměřuje: a) na negativní a pozitivní faktory v procesu sblížování z pohledu otce a také za b) na konkrétní užívané způsoby/strategie, které nevlastní otci volí při procesu sblížování se s dítětem.

Výzkumným problémem práce je a) proces sblížování se nevlastních otců s dětmi v předškolním věku a b) jejich subjektivní prožívání dané situace.

4.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit různé strategie a způsoby procesu sblížování nevlastních otců z našeho výzkumného souboru s dětmi předškolního věku. Také mne zajímá subjektivní prožívání otců při procesu sblížování a jejich hodnocení a ovlivňující faktory celého procesu sblížování.

4.3 Výzkumné otázky

Na základě výše zmíněné výzkumného cíle jsme zformulovali následující výzkumné otázky:

1. Jaké strategie procesu sblížování nevlastního otce s dítětem v předškolním věku se objevují nejčastěji?
2. Jaké faktory ovlivňují proces sblížování z pohledu otců?
3. Jaké je subjektivní prožívání procesu sblížování z pohledu otců?

5 Metodologický rámec

Výzkum se prováděl na principu kvalitativního přístupu. Vybrán byl převážně pro své stěžejní charakteristiky, kterými jsou neopakovatelnost vybraného fenoménu a jeho jedinečnost. Studie slouží k zachycení zkoumaného jevu, tedy jeho popisu, a v další řadě k interpretaci jevů, jenž se nedají kvantifikovat. Bakalářská práce se zabývá tématem z oblasti poradenské psychologie, proto byly jako typ výzkumu zvoleny případové studie. Interpretační fenomenologická analýza (IPA) sloužila k analýze dat (Miovský, 2006).

5.1 Metody tvorby dat

Jako hlavní metodu tvorby dat jsem vybrala polostrukturované interview, které je vhodné hlavně kvůli své flexibilitě. Je možné kdykoli během rozhovoru pokládat doplňující otázky a efektivněji komunikovat případné nejasnosti. Další výhodou je i možnost měnit pořadí otázek nebo nechat respondenta ať si sám spontánně určí téma, o kterém chce podávat informace. Právě tyto dvě zmíněné výhody se v praxi ukázaly jako velmi přínosné.

Další výhodou metody mělo být pozorování, kdy se výzkumník během hovoru zaměřuje i na neverbální projevy respondentů. Vzhledem k tomu, že jsem později upustila od sbírání dat osobně nebo přes video-chat, získané informace jsem do výzkumu nezařadila.

Ve finální verzi se rozhovor skládal z 10 otázek, které jsou obsaženy v příloze č. 2 *Seznam hlavních otázek interview*. Otázky byly vytvořeny, aby se co nejvíce vztahovaly k výzkumnému problému, a zároveň dávaly respondentovi prostor pro své vlastní vyjádření. Otázky prošly pilotní studií a byly mnohokrát změněny, většinou dle reakcí samotných respondentů.

5.1.1 Pilotní studie

Do své práce jsem se rozhodla zavést i předvýzkum, aby mi pomohl lépe formulovat otázky pokládané respondentům. V první fázi jsem měla vytvořeno přes 30 otázek zařazených do 5 okruhů. Délka rozhovoru byla kolem 2 hodin. Získala jsem tím velké množství materiálu, které bylo ale nad rámec bakalářské práce a zacházelo do detailů. Postupně jsem tedy začala vybírat otázky, které dávaly největší prostor a respondenti neměli problém se zodpovězením. Často se jednalo o otázky, které byly velmi obecně položené.

Pilotní studie probíhala na 4 respondentech, kteří splňovali kritéria pro výběr výzkumného souboru. Jejich odpovědi jsem do celkového výzkumu nezahrnula.

Jak již bylo zmíněno, první interview trval kolem 2 hodin, což jsem také považovalo za neadekvátní. Proto jsem se snažila, aby finální verze nepřekročila 45 minut.

Pilotní studie tedy zahrnovala kompletní přestavbu pokládaných otázek, která spočívala hlavně v odlehčování, zobecnění a vyřazení otázek, které zacházely do detailu.

5.1.2 Finální výzkum

Podmínkou zařazení respondentů do studie bylo v první řadě splnění kritérií (více v podkapitole 5.2.3 *Výběr výzkumného souboru*) ale také jejich dobrovolné svolení k samotnému interview a jeho účelu. Se všemi jsem se jednotlivě domlouvala na datu, který byl pro ně nejvhodnější.

Finální výzkum probíhal od dubna do listopadu 2020 (do tohoto času byla zahrnuta i pilotní studie). Průměrná délka rozhovoru se pohybovala kolem 40 minut. Nejdelší rozhovor trval 65 minut a 28 sekund, nejkratší 30 minut a 38 sekund.

Vzhledem k probíhající COVID situaci, jsem všechny rozhovory vedla přes platformu Skype nebo WhatsApp. Respondenty jsem nechala vybrat, zda je pro ně příjemnější pouze telefonát nebo zda chtějí i obraz. Nakonec si většina (10/12) vybrala pouze telefonát.

Nežádoucí vlivy jsem se snažila eliminovat prosbou, zda by se na dobu rozhovoru mohli pohybovat v místnosti, kde budou mít dostatek klidu. Ve všech případech (tedy 12) se jednalo o prostředí, které si respondent zvolil sám a bylo mu dobře známé. Ani jednou se nestalo, že bychom byli při nahrávání interview nějakým způsobem vyrušeni nebo došlo k jakémukoliv jinému selhání.

Před samotným nahráváním jsem se respondentům znovu představila a zopakovala účel probíhajícího interview. Řeč byla také o anonymitě respondenta (vytvoření anonymního kódu), čase interview a způsobu zpracování dat. Ujistila jsem se, že je respondent v prostředí, kde ho nebude nic rušit a poprosila ho, zda je možné nahrávání. S nahráváním neměl nikdo problém. Informovaný souhlas jsem si zajistila již před termínem konání interview.

5.2 Metody analýzy dat

5.2.1 Interpretační fenomenologická analýza

Jak již bylo zmíněno v úvodu kapitoly, pro analýzu dat byla zvolena interpretační fenomenologická analýza (IPA). Její použití je vhodné za předpokladu, že se zamýšlíme nad lidskou psychikou jako jedním velkým celkem, tedy kvalitativně. Ponechává možnost

zachovat osobní přístup k respondentovi. Velký důraz je kladen na blízkost kontaktu mezi účastníky, díky čemuž mohou být získané informace detailní a individuální, ale také na celkovou autentičnost výpovědi. Proto se například pracuje s přirozeným způsobem vyjadřování respondenta (Plachý, 2018).

5.2.2 Analýza rozhovorů

Všechny rozhovory jsem z nahrávek přepsala do textové podoby. Pro lepší srozumitelnost jsem se již při prepisu snažila očistit data od přeřeknutí, nedokončených vět nebo obsahu, který nenesl žádný adekvátní význam.

Texty jsem si následně vytiskla a analýzu prováděla ručně pomocí zvýraznění textu, vpisování poznámek a dalších prostředků, které mi pomohly k lepší orientaci.

Vycházela jsem ze stanovení 3 hlavních bodů, které jsou ústředním tématem mé bakalářské práce. Jednalo se o tyto témata:

- Subjektivní prožitek
- Strategie sbližování
- Ovlivňující faktory

Při analýze jsem vycházela vždy z těchto tří okruhů, ke kterým se opakovaným čtením interview přidávala další nově se vynořující témata. Ta, která jsem vyhodnotila, že se překrývají, jsem sloučila pod společnou kategorii.

Nově vzniklé kategorie jsem prozkoumala a popsala. V poslední fázi jsem se snažila interpretovat nalezené vztahy mezi kategoriemi.

5.2.3 Výběr výzkumného souboru

Cílová populace zahrnuje muže, kteří v současné době žijí s nevlastním dítětem a svou partnerkou v jedné domácnosti, tedy zde můžeme hovořit o nevlastních otcích.

Dále bylo potřeba splnit následující kritéria:

- 1) Respondenti nemají žádné vlastní děti.
- 2) Nevlastní dítě bylo v době sbližování v předškolním věku.
- 3) Nevlastní dítě je pouze jedno.
- 4) Dítě je ve výhradní péči matky.

Respondenti byli postupně získáváni metodou sněhové koule (Jeřábek, 1993).

Tyto podmínky byly nastaveny již před realizací samotného výzkumu, aby se zaručila vyšší homogenost souboru a předem se specifikovala charakteristická skupina mužů.

Kritéria byla ověřována hned v prvním kontaktu, a pokud byla splněna, řešila se následně realizace samotného interview.

5.2.4 Základní popis výzkumného souboru

Všichni respondenti žijí na území České republiky. Pro lepší přehlednost jsem připravila tabulku, kde uvádím základní informace, které jsou relevantní pro účet této bakalářské práce. Jména respondentů nebyla vzhledem k anonymitě použita a jsou nahrazena specifickým kódem.

Jedná se celkem o 12 mužů ve věku od 23-40 let. V tabulce je dále uvedeno pohlaví nevlastního dítěte a jeho věk v době sblížení. Všechny další informace o respondentech jsou popsána v podkapitole 6.1 *Charakteristiky výzkumného vzorku*.

Tabulka č. 1: Základní charakteristika výzkumného souboru

Kód respondenta	Věk respondenta (v době seznámení)	Pohlaví dítěte	Věk dítěte (v době seznámení)
EVA12ROB03	35 let	Holka	4 roky 5 měsíců
MIC09MIC06	28 let	Holka	3 roky 8 měsíců
KLA28LUB02	38 let	Holka	5 let 2 měsíce
MIC07LUK09	25 let	Chlapec	5 let 10 měsíců
LUD12TOM11	28 let	Holka	3 roky 6 měsíců
SIM06JAK03	25 let	Chlapec	4 roky
DAR01PAV02	31 let	Chlapec	3 roky 3 měsíce
KLA17PAV06	39 let	Holka	6 let
MAR26PET06	23 let	Holka	5 let 7 měsíců
TER13JAK01	31 let	Chlapec	4 roky 11 měsíců
BOZ19LIB05	27 let	Chlapec	4 roky 1 měsíc
BOZ03DOM12	40 let	Holka	3 roky 11 měsíců

5.2.5 Etický aspekt výzkumu

Během prvního kontaktu byli respondenti informováni o anonymitě. Na základě údajů jsme společně sestavili specifický kód, pod kterými dále vystupují v celé bakalářské práci. Všichni respondenti si byli také vědomi možnosti, že mohou z výzkumu kdykoli odstoupit. Tato možnost nebyla ani v jednom případě využita. Dále byli účastníci celkově

seznámení s průběhem interview, prováděním záznamu a i účelem výzkumu. Před zahájením samotného interview pak došlo k podepsání informovaného souhlasu, tento dokument je k nahlédnutí v příloze č. 1: *Informovaný souhlas pro účastníky výzkumu*.

Negativní vliv v rámci etiky mohl mít fakt, že někteří účastníci výzkumu jsou mými známými. Jelikož jsem neměla problém se získáním vysokého počtu respondentů, nakonec jsem jejich data využila hlavně pro pilotní studii.

Respondenti byli motivováni pouze svým vnitřním zájmem o danou situaci, tendenci si o daném tématu s někým pohovořit a ochotou účastnit se výzkumu. Nemotivovala je žádná hmotná odměna. Ve výzkumu respondenti nebyli klamáni ani nijak poškozováni.

5.2.6 Průběh výzkumu

Jelikož jsem kontakty na respondenty získávala přes své známé, případně respondenti doporučili svého známého, poprosila jsem je, ať je informují, zda mají svolení k předání kontaktu. Většinou se jednalo o tel. kontakt nebo e-mail. Pokud s tímto souhlasili, následně jsem je kontaktovala. V prvním e-mail/telefonátu jsem předala základní informace o účelu práce a průběhu následného interview. I jsem si ověřila, zda respondent opravdu splňuje základní kritéria. Byl i věnován čas případným dotazům. Vyřazeno bylo celkem 5 respondentů, jelikož zmíněná kritéria nesplňovali. Všechny interview probíhala v online nebo telefonickém prostředí. Celkem jsem získala 12 respondentů.

6 PREZENTACE VÝSLEDKŮ

V této kapitole bude věnován prostor pro prezentaci získaných dat a jejich následná interpretace. V první části charakterizují výzkumný soubor a následně zodpovím výzkumné otázky položené v počáteční fázi výzkumu.

6.1 Charakteristika výzkumného vzorku

Součástí této podkapitoly bude popis respondentů: zjednodušené životní situace otců, kteří se seznamovali s dětmi svých partnerek. Jedná se o výčet nejstěžejnějších prvků, tedy detailnějšímu popisu strategií sblížování, ovlivňujících faktorů a subjektivních prožitků bude věnován prostor až v následující podkapitole 6.2 *Prezentace získaných dat*.

Jen ještě zopakují, že všichni respondenti nemají své vlastní děti, dítě je ve výhradní péči matky a v době sblížování bylo v předškolním věku. Jedná se o základní kritéria, která jsou detailněji popsána v podkapitole 5.2.3 *Výběr výzkumného souboru*.

EVA12ROB03 – rozvedený, 35 let. Je vyučen truhlářem a v tomto oboru se stále pohybuje. Se svou nynější partnerkou se seznámil v práci a znají se již 5 let. Začali se vídat zhruba před 2 lety, kdy se partnerce rozpadalo manželství, ze kterého má dceru. Té bylo v době sblížování 4 roky a 5 měsíců. Po majetkovém vypořádání jí zůstal byt, do kterého se později respondent nastěhoval a žijí zde společně dodnes. Vlastní děti neplánují.

Holčička se s biologickým otcem vídá 2 víkendy v měsíci, bydlí ve stejném městě. Vztah s dcerou i bývalou ženou je dobrý (komunikují spolu jen kvůli dceři, nedochází k hádkám).

Respondent popisuje, že sblížování nechal na partnerce, protože své dítě nejlépe zná a bude také nejlépe vědět, co se má udělat. Vše tedy udělal podle jejích instrukcí. Nejprve přišel na návštěvu do jejich bytu jako *maminčin známý* a donesl holčičce plyšovou hračku, poté se jí už tolik nevěnoval. Další návštěva přišla na řadu asi po týdnu, při ní si už s holčičkou hrál a už mu prý začala říkat i jeho jménem. Během dalšího týdne šly na společný výlet. Holčička k němu již byla velmi vstřícná a přátelská. I prý o něm povídala mamince i když se nevídali, což bylo impulzem, aby se mohli vídat častěji. Frekvence návštěv se tedy zvyšovala a asi po 3 měsících se k nim nastěhoval do bytu.

Způsob sblížování popisuje jako velmi zdařilý a podobnou strategii by určitě doporučil i ostatním. Vztah s holčičkou popisuje jako neutrální. Nechce být v roli rodiče, ve

výchově se nijak neangažuje a ani to nemá v plánu. Pokud partnerka potřebuje s něčím pomoci, nemá problém, ale sám iniciativní ohledně holčičky není.

Velkou výhodou popisuje přístup své partnerky, matky a bratra. Jelikož on sám zkušenosti s dětmi nemá a vlastně si i myslel, že nikdy dítě mít nebude (nechtěl děti), byl rád, že ho tím někdo provedl a poradil mu. Nemusel to dlouze řešit.

Sbližování s dítětem výrazně neprožíval. Chce žít s partnerkou a dítě přijímá jako její součást. Pokud by se jejich vztah pokazil, vnímal by to jako zbytečnou komplikaci.

MIC09MIC06 – svobodný, 30 let. Má vysokoškolské vzdělání v oboru ekonomie, v současné době pracuje jako obchodní asistent v prodejně se stavebním materiálem. Se svou nynější partnerkou se zná 3 roky. Začali se vídat zhruba před 2 lety, v té době již nežila se svým bývalým partnerem, se kterým měla dceru. Má v nájmu byt, do kterého se respondent později nastěhoval. V současné době žijí ve vlastním domě a partnerka je těhotná.

Holčička se s biologickým otcem vídá spíše výjimečně. Prý o ni nikdy nejevil zájem, pouze platí alimenty.

Respondent sblížení s dítětem popisuje jako něco, co nepotřebovalo velké rozmýšlení. *„Byla hodně malá, aby mohla cokoli vnímat. Takže jsem je občas navštívil a pak potom později jsem přespával. Nejdřív jsem byl kamarád a pak, že tu občas přespím. Ale ona se malá neptala na nic, tak jsme do toho nešťourali a neřešili to.“*

Respondenta nenapadlo, že by k procesu sblížení měla být nějaká strategie. Vzhledem k věku holčičky to neřešila ani jeho partnerka. Popisuje, že vztah s nevlastní dcerou ani není moc vztah. Nepocituje k ní žádné velké emoce, spíš přiznal, že ho často hodně zlobí a vytáčí. Nikdy ho nenapadlo, že by mohl mít k dítěti takové negativní emoce. Partnerka mu často nevěnuje moc času, protože se musí věnovat dítěti. Chápe to, ale i tak se neumí ubránit negativnímu pocitu.

KLA28LUB02 – rozvedený, 38 let. Dokončené středoškolské vzdělání s maturitou, v současné době vlastní vinotéku. Se svou partnerkou se zná zhruba 10 let, přesné okolnosti seznámení si již nepamatuje. Partnerka má dceru (v době sblížení 5 let 2 měsíce). Nejdříve byli velmi dobří přátelé, až později, po jejím rozvodu, se z nich stali partneři. Neplánují vlastní děti.

Holčička se s biologickým otcem vídá 8 dní v měsíci. Vše si předem s bývalou ženou domlouvají, vychází si vstříc. Dceru dokonce vídá častěji, než je dáno soudním rozhodnutím.

Respondent svou nevlastní dceru bere jako svou vlastní. Sbližování pro něho bylo velmi důležité. Dle jeho slov sháněl informace, kde se dala. Jeho starší sestra má již dvě děti, a tak mu s mnoha věcmi pomáhala. Sbližování probíhalo velmi pozvolna. Popisuje mírnou nervozitu. Společně s partnerkou a holčičkou chodili na různé procházky, dokonce šel i na nějaké její vystoupení ve školce. Často si s ní hraje a tráví s ní čas, to mu prý vydrželo i doposud.

Dobrý vztah s nevlastní dcerou je pro respondenta velmi důležitý. „*Mám je holky moc rád obě a beru je takové, jaké jsou. Jsem za ně rád.*“ Ve výchově se angažuje spíše jako rádce a pomoc než autorita.

MIC07LUK09 – svobodný, 25 let. Vyučen automechanikem, v současné době pracuje jako administrativní pracovník. Se svou partnerkou se zná asi 3 roky, seznámili se přes své společné známé. Partnerka má syna (v sobě sbližování 5 let a 10 měsíců).

Chlapec se s biologickým otcem vídá dva víkendy v měsíci. Respondent popisuje, že má partnerka s bývalým manželem velké problémy. Neustále probíhají konflikty ohledně financí, výchovy dítěte a plno dalšího.

Sbližování s chlapcem pro respondenta nebylo výrazně důležité. Vzhledem k neustálým konfliktům mezi jeho partnerkou a biologickým otcem postupně začínal dítě vnímat spíše jako zdroj problémů. Velmi mu záleží na partnerce, ale bez chlapce by se obešel. „*Asi to zní zle, nejsem zlý člověk, ale není to moje dítě, pokud chápete, nechci neustále řešit jejich problémy, které on způsobuje. Třeba se to ale zlepší.*“

Partnerka ho představila jako kamaráda, který s nimi bude trávit čas a u toho to skončilo. Chlapce popisuje jako velmi neaktivní dítě. Společný vztah je *nijaký*, chlapec většinu času stráví u tabletu, kde hraje hry.

LUD12TOM11 – svobodný, 28 let. Vysokoškolské vzdělání v oboru architektura, pracuje v oboru. S partnerkou se znají ze studií, společně se vídají asi půl roku. Z minulého vztahu má dceru, která má 3 roky a 6 měsíců (v sobě sbližování).

Dcerka se s biologickým otcem vídá jeden týden v měsíci. Mají spolu pěkný vztah, těší se k němu. Partnerka s bývalým partnerem vychází relativně dobře, nemají se rádi, ale kvůli dceři udržují vztah aspoň do takové míry, aby spolu zvládli řešit věci ohledně společného dítěte.

Pro respondenta bylo sbližování důležité. Má moc rád děti a chtěl, aby ho holčička měla ráda. Byla to i prioritou jeho partnerky. Občas měl respondent špatný pocit, protože se

cítil na druhém místě. Chápal to, ale i tak ho vždy mrzí, když na něho partnerka zapomíná. „*Je mi jasné, že je péče o dítě náročná, ale někdy mi přijde, že se nedělá nic jiného. Taky bych chtěl, abychom trávili čas více jen já s ní (partnerkou)...*“

Sbližování předem dlouze s partnerkou debatovali. Partnerka vše naplánovala a jelo se podle její představy. Vzhledem k tomu, že respondent dítě neznal, přišlo mu jako samozřejmé, aby vše bylo na partnerce. On si jen sehnal odbornou literaturu ke čtení.

Respondent přišel k partnerce domů a většinu času si hrál s holčičkou. Dcerce bylo vysvětleno, že se jedná o mamčinu kamaráda, který se u nich občas zastaví. Postupně se frekvence návštěv zvyšovala a holčička na to reagovala vstřícně. Po asi půl roce se k nim nastěhoval a vše bylo bez problémů.

Respondent má vztah s holčičkou velmi pěkný. Rád s ní tráví čas a vypomáhá partnerce ve všem, co je potřeba. Bere ji jako svou vlastní.

SIM06JAK03 – svobodný, 25 let. Středoškolské vzdělání s maturitou (gymnázium) na vysokou školu dále již nepokračoval. Začal pracovat u telefonní společnosti, je zde dosud. Jeho partnerka se před necelým rokem rozvedla, dali se dohromady zhruba ve stejné době. Z minulého vztahu má chlapce (v době seznámení 4 roky). Partnerka se s dcerou k němu nastěhovala do bytu, pobývají zde doposud.

Biologický otec tráví se synem dva víkendy v měsíci. Vztah mají pěkný. S bývalou partnerkou vycházejí relativně v pořádku. Jsou spolu v kontaktu pouze kvůli dítěti. Má již také novou rodinu.

Sbližování s dítětem bylo od začátku v režii partnerky. Respondent se s nimi nejdříve náhodou potkal v obchodě, kde ho matka představila. Později ve stejný den o respondentovi hovořila, povídali si o něm se synem. „*Vychvalovala mě, že jsem kamarádský a moc rád si hraju s auty a jestli by jako nechtěl, aby si s ním (chlapcem) někdy přišel hrát. No a jasně že chtěl!*“ Návštěvy se opakovaly. Chlapec ho měl rád, ale nebylo mu příjemné, když třeba hodně času trávil s jeho matkou, občas ji obejmul nebo něco podobného. Postupně si ale na situaci navykl a bez problému spolu navázali kontakt.

Respondent bere chlapce jako svého vlastního. Má ho rád, vztah je pro něho důležitý. Ze začátku se bál, že ho chlapec nebude chtít přijmout, což by velmi komplikovalo situaci.

DAR01PAV02 – svobodný, 31 let. Vysokoškolsky vzdělaný v oboru práva, pracuje v advokátní kanceláři. S partnerkou se seznámil před 2 lety, kdy se rozešel se svou přítelkyní, se kterou byl již od svých gymnaziálních let. Nová partnerka byla ještě ve vztahu

s biologickým otcem svého dítěte (chlapec, v době seznámení 3 roky a 3 měsíce), ale již si byli cizí a zanedlouho se rozešli. Rozchod byl mírný, obě strany prý byly *na stejné vlně*.

Biologický otec se s chlapečkem vídá zhruba 7 dní v měsíci. Občas si ho bere i častěji – partnerka nemá problém s tím, když chlapec se svým otcem tráví více času.

Sbližování respondent popisuje jako velmi rozpačité. „*Nějak jsem vůbec nevěděl, co mám dělat. S dětmi mi to moc nejde, fakt nevím.*“ Partnerka celé sblížení nechala na nich, protože věřila, že to sami zvládnou a bude to tak přirozené. Nakonec to prý celkově dopadlo obstojně, ale osobně by příště zvolil jinou strategii. Doporučuje něco podobného nepodceňovat, zvláště u lidí, kteří nemají s dětmi zkušenosti.

Určitou rozpačitost v některých situacích cítí respondent pořád. Je nerad s chlapcem sám, protože častokrát neví, co má dělat a bojí se, že něco udělá špatně. Myslí si, že s ním chlapec nemá problém – nebo to aspoň tvrdí jeho partnerka, ale on sám si moc jistý není. Nečekal, že to bude tak výrazně komplikované a tak dlouho si k němu nenašel cestu.

KL17PAV06 – rozvedený, 39 let. Vyučen s maturitou, pracuje jako dělník na směnný provoz. Se svou partnerkou se znají již od základní školy, ale dlouho spolu nebyli v kontaktu, dokud spolu nezačali komunikovat přes sociální sítě. Poté k sobě našli cestu, partnerka ukončovala své manželství, ze kterého má dceru (6 let v době seznámení).

S biologickým otcem se vídá dva víkendy v měsíci. Holka respondenta nemá ráda, protože ho nemá rád ani její biologický otec. Vždy když se vrátí po víkendu s otcem, je k respondentovi velmi odtažitá a trvá dlouho, než se zase vše vrátí do *předchozích* kolejí. Respondenta a jeho partnerku to stojí mnoho úsilí, ovšem oba věří, že čím bude holka starší, tím tato situace nebude tak komplikovaná.

Tato situace celkově limitovala i sblížení respondenta s holčičkou. Její matka z toho byla celkově velmi nesvá, překvapilo jí, jak velký vliv na dceru její biologický otec má. Víkendy, kdy měla jít za svým otcem, se staly pro respondenta a jeho partnerku velmi obávanou částí měsíce.

Dle slov respondenta se nejlépe osvědčilo společné hraní si s nějakými holčičími hračkami, které měla právě v daném období oblíbené. Občas jí i něco pěkného koupil nebo spolu zašli na něco dobrého.

Blízký vztah se respondentovi ještě nepodařilo navázat. Jedná se o velké množství komplikací, který činí všechny nešťastné. I když je to otázka jenom pár dnů, než se vše zase změní, je to tu neustále a dle slov respondenta to není jednoduché.

MAR26PET06 – svobodný, 23 let. Dálkově si dodělává vysokoškolské studium, pracuje v sociálních službách. S partnerkou se seznámil zhruba před dvěma lety, kdy byla ještě vdaná. Během jejího rozvodu již žili společně v jeho pronajatém bytě společně s její dcerou (v době sblížení 5 let a 7 měsíců).

Biologický otec se s dcerou vídá dva víkendy v měsíci. Vztah spolu mají pěkný, ale rozvodová a porozvodová situace nebyla příjemná ani pro jednu stranu. Respondentem bylo naznačeno, že se partnerce zdála nízká částka, kterou od něho v majetkovém vypořádání dostala, a od toho se odvíjela většina sporů. Mezi bývalými manželi jsou spory doposud.

Sblížení respondent popisoval jako velmi rychlé a neorganizované. Většina pozornosti se točila kolem rozvodové a porozvodové situace, že plánování strategie sblížení nebylo bráno jako důležité. Holčička byla celkově dost pasivní a tak respondenta přijala poměrně bez výhrad. Byla ráda, že si s ní někdo hraje. Výrazně ji ovlivňovala matčina neustále špatná a plačtivá nálada.

Respondent se snažil být pozitivní a odvádět pozornost holčičky od některých nepříjemných věcí. Proto myslí, že ho i přijala bez problémů. *„Partnerka v kuchyni brečela po hovoru s bejvalým, tak jsem si s malou hrál, i jsem pouštěl nějakou hudbu nebo televizi, prostě abych jí to odlehčil. Bylo mi jí líto.“* Vztah spolu mají pěkný a pro respondenta je to velmi důležité. Nerad by dělal nějaké zbytečné nepříjemnosti, protože si toho dle slov respondenta již hodně vytrpěly.

TER13JAK01 – rozvedený, 31 let. Má maturitní vzdělání, v současné době podniká. Se svou partnerkou se potkali na večírku v době, kdy byli oba ještě v manželství. Od té doby spolu byli v kontaktu a po rozpadu manželství se začali scházet. Partnerka má z manželství syna (v době sblížení 4 roky a 11 měsíců).

S biologickým otcem se vídá jeden týden v měsíci. Vše je prý bez problémů, pouze občasné neshody mezi rodiči ohledně výchovy.

Respondent udává, že sblížení mělo ideální načasování. Chlapec prý moc chtěl nějakého domácího mazlíčka. Tak jakmile se šel poprvé seznámit, koupit zakrslého králíka a kluk byl tak nadšený, že ho okamžitě přijal. Vždy se těšil, až je znovu navštíví a neustále se na něho vyptával matky. Respondent je tedy postupně začal navštěvovat častěji, až u nich nakonec zůstal bydlet. Chlapec vše přijal bez problémů a s nadšením.

Vztah s chlapcem je pro respondenta důležitý a považuje jako dobré znamení fakt, že šlo vše tak samo a jednoduše.

BOZ19LIB05 – rozvedený, 27 let. Vysokoškolské vzdělání v humanitním oboru, pracuje na městském úřadě. S partnerkou se seznámil chvíli po svém rozvodu přes sociální síť. Pár měsíců trvalo, než se poprvé setkali. Nejdříve pouze spolu, ale poté již i se partnerčíným synem (v sobě sblížení 4 roky a 1 měsíc).

Biologický otec se se synem vídá dva víkendy v měsíci. Dle slov respondenta s ním tráví velmi málo času a nemá na něho jako otec žádný vliv, vnímá to tedy jako svou povinnost.

Sblížení bylo pomalé a postupné. Ze začátku občasné návštěvy, ale později spolu trávili většinu času po školce. Často ho i vodil nebo vyzvedával ze školky a celkově se o něho staral, když byla jeho matka v práci. Pracuje na směnný provoz.

Respondent popisuje, že se postupně dostal do role otce, i když to v prvopočátku ani neplánoval. „*Měl jsem pocit, že otce potřebuje, tak jsem se jím stal. Vychovával ho, pomáhal mu, staral se. Někdy občas zvýším hlas, ale to si myslím, že je u rodičů obvyklé...*“ Bere ho jako svého syna a další děti prozatím s partnerkou neplánují.

BOZ03DOM12 – rozvedený, 40 let. Vyučen s maturitou, v současné době pracuje jako instalatér. S partnerkou se znají již delší čas (zřejmě se základní školy). Již delší dobu žil v nevyhovujícím manželství, tak její příchod vnímal jako nový start. Po rozvodu se k němu nastěhovala, z minulého vztahu má dceru (v době sblížení 3 roky a 11 měsíců).

S biologickým otcem se vídá minimálně, jeho partnerka jí měla velmi mladá a otec ani o jednu nejevil velký zájem. Pouze platí alimenty, ale jinak o něm má informace pouze výjimečně.

Sblížení probíhalo bez velkých příprav, vzhledem k nízkému věku holčičky, donesl jí dáreček, chvíli si s ní hrál a pak ho prý přijala bez jakýchkoli problémů. Jediný problém je s partnerkou, která má jiný pohled na výchovu dítěte. Dle slov respondenta jí rozmazuje a má až moc volnou výchovu. Často se kvůli tomu hádají.

Respondent již holčičku vnímá jakou svou dceru, proto je pro něho vztah důležitý. I když ho mrzí, že se často setká s tím, že je odmítán pro přespřílišný autoritativní způsob.

6.2 Prezentace získaných dat

V této podkapitole se zaměřím na prezentaci získaných dat, výčet jejich kategorií a podkategorií. Hlavní důraz bude kladen na popis strategií sblížení a ovlivňujících faktorů. Poslední část se bude zabývat subjektivní prožíváním otců.

Schéma č. 1: Interakce kategorií

Jak je jistě z názvu patrné, procesem sbližování se myslí delší časový úsek, ve kterém se buduje vztah nevlastního otce s dítěte neboli tzv. *nacházení si k sobě cestu*. Často je to otázka několika měsíců nebo i let. Jelikož jsem se ptala respondentů, kteří již proces sbližování mají za sebou, tedy se po paměti zpětně vrací, nechala jsem ohraničení na nich.

Proces sbližování má mnoho částí (strategií), které mohou přijít v různé fázi sbližování, ale klidně i vícekrát. Během analýzy interview jsem vyhledávala hlavně vyskytující se části, nikoli jejich chronologii. U každého respondenta se daná část započítávala pouze jednou.

Schématem č. 1 jsem chtěla jednoduše ilustrovat, že jsou kategorie strategie sbližování, subjektivní prožívání a ovlivňující faktory v neustále interakci. V bakalářské práci jsem se nezaměřovala na konkrétní schémata situací jednotlivého respondenta, ale na nejčastější podkategorie, které jsou společné všem respondentům.

Kategorie strategie sbližování, ovlivňující faktory a subjektivní prožívání jsou uvedeny v tabulce č. 2: *Přehled kategorií a podkategorií* níže, včetně jejich podkategorií. Vypsány jsou ty podkategorie, které se objevily min. 3x. Prvních 6 nejčastěji zastoupených je v textu podtrženo a dále budou v textu blíže popsány.

Tabulka č. 2: Přehled kategorií a podkategorií

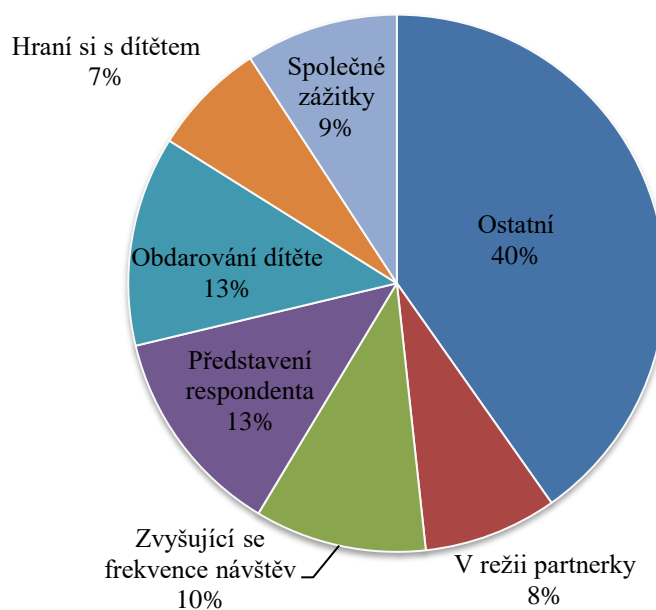
Kategorie	Podkategorie
Strategie sblížení	<u>V režii partnerky</u>
	Reagovat pouze na dotazy dítěte
	Nechat tomu volný průběh/bez plánování
	Ochota partnera pomoci ohledně dítěte
	<u>Zvyšující se frekvence návštěv</u>
	<u>Představení respondenta</u>
	Přebírání povinností za partnera
	<u>Obdarování dítěte</u>
	Dlouhé odmlky mezi návštěvami
	Předpřípravení dítěte před návštěvou
	<u>Hraní si s dítětem</u>
	Povídání si s dítětem
	Společný víkend
	Vlastní iniciativa dítěte
	Získávání informací
	Detailně naplánované sblížení
	<u>Společné zážitky</u>
Není ke sblížení prostor	
Ovlivňující faktory	<u>Přístup respondenta</u>
	<u>Konflikty mezi rodiči</u>
	<u>Biologický otec</u>
	Rozpoložení partnerky
	<u>Upřednostňování dítěte</u>
	Odmítání respondenta dítětem
	<u>Láska na první pohled</u>
	Nezájem dítěte
	Podporující okolí respondenta
	Zasahování do výchovy respondentem
<u>Vztah respondenta k dětem</u>	
Subjektivní prožívání	<u>Žárlivost</u>
	<u>Zloba</u>

	Nezájem
	<u>Neutralita</u>
	<u>Spokojenost</u>
	Smutek
	<u>Osamocení</u>
	Nadšení
	<u>Rozpačitost</u>
	Nezúčastněnost

6.2.1 Strategie sblížení

Nejčastěji aplikovaných strategií sblížení bylo celkem šest, konkrétně *společné zážitky*, *hraní si s dítětem*, *obdarování dítěte*, *představení respondenta*, *zvyšující se frekvence návštěv*, *v režii partnerky*. Vše ostatní bylo pro lepší přehlednost zahrnuto v grafu pod kategorií *ostatní*. Pro ucelenost ještě připomenu, že v grafu nejsou zahrnuty všechny strategie sblížení, které se v rozhovorech vyskytly, ale pouze ty, které se vyskytly více jak 3x. Tato zjištění jsou graficky znázorněna v grafu č.1: *Zastoupení strategií sblížení*. V textu níže budu dále charakterizovat vybrané **podkategorie** a přikládat **konkrétní příklady**, které vycházejí z interview.

Zastoupení strategií sblížení

Graf č. 1: Zastoupení strategií sblížení

Nejčastěji užívanou strategie sbližování bylo **představení respondenta**.

V některých případech matka hovořila s dítětem o respondentovi ještě předtím, než se poprvé setkali. Ve většině případů se jednalo o klasický proces představování, tedy během prvního kontaktu. Ale některé případy uváděly, že se první kontakt obešel bez jakéhokoli pojmenování respondenta, které nastalo až po pár měsících společných návštěv.

Nejčastější představení znělo **maminčin známý / kamarád**, vzhledem k jeho neutrálnosti a pocitu, že je pro děti snadněji uchopitelné.

„No byli jsme domluvení, přišel jsem k nim do bytu a už u dveří malá pokukovala, co se děje. Během toho, co jsem si sundával boty jí partnerka řekla, že jsem její známý, kámoš ... nebo tak nějak ... a že jsem přišel na kávu.“ (EVA12ROB03)

Další způsoby již byly spíše výjimečné, ale jednalo se například o oslovení **pán, který s námi bude občas trávit čas** nebo **náhradní tatínek**.

„Už nevím přesně tu formulaci, ale partnerka se to pokusila podat jakože jsem pán, který s námi bude občas trávit čas ... asi. Malá to myslím moc neřešila, asi jí to bylo jedno.“ (MAR26PET06)

„Otázka malého přišla v dost špatnou chvíli a myslím, že partnerku zaskočila. Tak jí nenapadlo nic lepšího, než že jsem náhradním tatínkem a že tu budu, kdyby se třeba jeho tátovi něco stalo. Vůbec to nebylo povedený, sama nad tím pak kroutila hlavou...“ (TERI13JAK01)

Druhou nejzastoupenější podkategorií bylo **obdarování dítěte**. Dle popisu respondentů se jedná o velmi intuitivní záležitost, když se jde někdo seznámit s malým dítětem. Nejčastěji se jednalo o **hračku, sladkost** nebo v jednom případě dokonce i o **zvíře**. Většinou šlo o předem konzultované dárky s matkou dětí, aby byly co nejvhodnější pro dané dítě. Sladkosti se předem neřešily ani v jednom případě.

„Tím dárkem bylo dokonce zvíře, hnědý zakrslý králik. Chtěl jsem světlého, ale zverimex měl jenom hnědého, i tak jsem ho vzal. Partnerka mi totiž říkala, že má v plánu synovi koupit nějakého mazlíčka, aby se o něj mohl sám starat a trochu se naučil zodpovědnosti. Myslím si, že právě díky tomu králíkovi mě malý hned od začátku měl rád.“ (TERI13JAK01)

„Nenapadlo mě, že bych tam šel bez dárku. Sladkostí si vždycky získáte malé dítě, tak jsem koupil velkou bonboniéru a myslím, že i kytku partnerce, ale to si možná s něčím pletu.“ (BOZ03DOM12)

„A samozřejmě jsem s sebou vzal nějakou plyšovou hračku. Ale to nebylo z mé hlavy, kdyby mi to sestra neřekla, nic bych nedonesl. Měl jsem v plánu si s malou hrát, ale s jejíma hračkama.“ (KLA28LUB02)

Zvyšující se frekvence návštěv byla další podkategorií, která se objevovala velmi často. Většinou se jednalo o způsob, kdy se klient seznámil s dítětem, strávil s ním nějaký čas, a poté se znovu objevil až například po 14 dnech. Další návštěvy následovaly po týdnu, a v poslední fázi se mohli společně vídat klidně i každý den nebo obden. Důležitým faktorem zde byly patrně stále častější návštěvy během kratšího časového období.

„Partnerka chtěla, abychom se nejdříve potkali někde jakože náhodou. Tak to bylo někde asi v Lidlu, kde mě i představila. Pak jakože náhodou zavedla ve stejný den s malým konverzaci, jestli se na mě pamatuje. Vychvalovala mě, že jsem kamarádský a moc rád si hraju s auty a jestli by jako nechtěl, aby si s ním někdy přišel hrát. No a jasně že chtěl! Přišel jsem k nim asi po týdnu. To se nějaký čas opakovalo a postupně jsem začal chodit častěji a častěji. Bylo to v pohodě. Až se pak nakonec ke mně i nastěhovali (smích).“ (SIM06JAK03)

„Hned od prvního seznámení mě měl malý rád, takže jsem pak začal chodit častěji. Kdyby to bylo na mě, s partnerkou bych byl pořád. Ale říkala, že bude lepší, když se neuvidíme ze začátku tak často, ať to pro malého není náročné.“ (TER13JAK01)

Pro tvorbu každého vztahu měla velká část respondentů zažito, že je potřeba s danou osobou trávit příjemné chvíle. Vzít ho na místa, kde to má rád. Ve spojitosti s předškolními dětmi se respondentům nebo jejich partnerkám vybavilo **zoo, výlet na hrad, cukrárna** nebo nějaké **slavnosti (jarmark)**. Jedná se o kategorii **společné zážitky**.

„V dalším týdnu jsme pak šli do cukrárny. Malá má ráda dorty, to jsem v té době nevěděl, ale řekla mi to přítelkyně. Už se ke mně chovala myslím jako ke známému, nestyděla se jako první chvíle.“ (EVA21ROB03)

„Mně napadlo, že bychom mohli jít na hrad. Ale pak se to ukázalo jako blbej nápad. Malá byla pak trochu protivná, kvůli únavě, prostě mě nenapadlo, že tak malé dítě nebude mít energii. Předtím jí to bavilo. Takže dobrý.“ (KLA28LUB02)

Velmi obvyklou strategií byla kategorie **v režii partnerky**. Respondenti většinou vycházeli z přesvědčení, že partnerka jako matka ví, co je pro její dítě dobré a také zvládne odhadnout situaci, protože dítě zná nejlépe. Další důvod byl i ve faktu, že partnerka byla iniciátorem sblížení, tedy vše předem naplánovala, aby to bylo podle jejích představ a respondent se většinou nestavil proti jejímu plánu.

„No to byl dlouhý a podrobný plán. Nakonec to asi dopadlo vše úplně jinak, ale partnerka měla o všem jasnou představu a chtěla to prostě tak. Malou jsem neznal, tak jsem myslel, že bude dobré, že to bude řídit partnerka.“ (LUD12TOM11)

„Mně vlastně ve všem asi navedla partnerka, za to jsem byl rád. Šel jsem do něčeho nového, tak by to možná nedopadlo dobře, kdyby to zůstalo jen na mně. Malou jsem si sice získal okamžitě, ale to bylo jen kvůli partnerce. Mě by to nejspíš nenapadlo takhle udělat.“ (TER13JAK01)

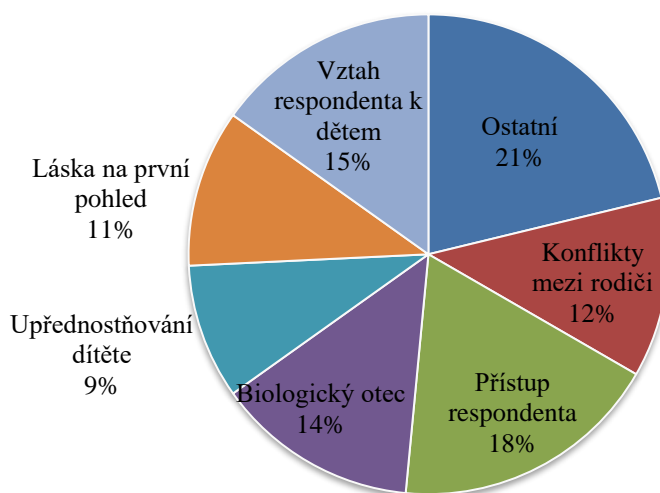
Podobně jako byla popisována intuitivně strategie obdarování dítěte, bylo tomu tak i u kategorie **hraní si s dítětem**. U respondentu byla velmi minimální snaha o vedení nějaké konverzace, ale spíše se soustředili na hraní si s dítětem. Iniciátorem byla často partnerka nebo samo dítě. Respondent reagoval na iniciativu dítěte a nechával se zavést do hry, kterou předem předpřipravilo. Pokud donesl hračku jako dárek, bylo velmi obvyklé, že si s ní dítě chtělo hned hrát.

„To je naprosto jediné a hlavně první, co mě napadne, že bych měl dělat s malými dětmi. Hrát si s nimi. S debatováním o politice moc neuspějete (smích).“ (BOZ03DOM12)

„Jak jsem říkal, hráli jsme si. To bylo asi nejobvyklejší. Vždy přišla s něčím novým a mně to bylo celkem jedno. V jejím věku to nebylo moc komplikované hraní a vždy jí udělalo radost, že vyhrála. To nedalo vůbec žádnou mou námahu.“ (MAR26PET06)

6.2.2 Ovlivňující faktory

Zastoupení ovlivňujících faktorů

Graf č 2: Zastoupení ovlivňujících faktorů

Jako významný ovlivňující faktor se ukázal **přístup respondenta** k procesu sblížení s předškolním dítětem. Patrný byl celkově ve všech fázích sblížení a měl často tendenci k nějakému vývoji. Mohl ovlivňovat jak pozitivním, negativním, ale i neutrálním směrem.

Za předpokladu, že šlo o **negativní faktor**, jednalo se o přístup, který často sabotoval snahu o sblížení. Velký vliv zde mělo negativní subjektivní prožívání jedince, tedy zlost nebo například žárlivost. Respondent nebyl a ani se nesnažil být iniciativní, často odmítal kontakt s dítětem nebo se mu celkově vyhýbal. V mnoha případech zde byl patrný konflikt mezi partnery.

„Bude to znít asi celkově blbě, ale já v mnoha ohledech vnímal malou jako něco, co mi překáží. Zvládl jsem to udržet, myslím, že si ničeho nevšimla, ale prostě to tak bylo. Malá ale vždycky byla taková spíš pasivní, skoro nic jí nezajímalo, nic neřešila.“ (MIC09MIC06)

Pokud šlo o **pozitivní faktor**, procesu sblížení to jednoznačně pomohlo. Respondentův přístup byl ochotnější a flexibilnější, zvládl pracovat s případnými překážkami a přítomnost dítěte mu dělala radost. Často zamezoval konfliktům mezi partnery.

„Až někdy možná hoodně iniciativní, to říkala i partnerka. Sháněl jsem informace, kde mě jen napadlo. Zjímal jsem se. Sice se pak plno věcí nedalo použít, ale co, rozšířil jsem si obzory a tohle téma řeší plno známých, tak můžu předat něco dál.“ (KLA28LUB02)

Mnoho respondentů dále hovořilo i o neutralitě, tedy **neutrálním faktoru**. Kdy nebyli sami iniciativní, ale nesnažili se klást odpor. V mnoha ohledech se to ukázalo také jako prospěšný ovlivňující faktor, pokud se neobjevila překážka. Respondenti neměli ochotu s tím pracovat a většinou snahu nechali na partnerce, případně se s toho postupně stal problém. Velmi prospěšným faktorem se stal za předpokladu, že byla partnerka iniciativní a měla o procesu sblížení jasně danou představu. Neutrální přístup respondenta nevedl ke konfliktům.

„Partnerka je pro mě důležitá a malá je její součást, asi k ní nikdy nebudu mít nějaký extra blízký vztah. Ale ono to ani není potřeba. Její otec funguje, tak nemám pocit, že bych měl být v jejím životě důležitým.“ (EVA12ROB03)

Dalším významným faktorem byl **vztah respondenta k dětem**, který se nezabýval pouze vztahem respondenta k předškolnímu dítěti, ale obecně k dětem. Podobně jako předchozí ovlivňující faktor, i tento měl pozitivní, negativní i neutrální směr.

V případě **negativního směru** respondenti připouštěli, že ani své vlastní děti nikdy nechtěli, nepřemýšleli o rodině nebo jsou z dětí natolik nesví či rozpačití, že je jim jejich přítomnost spíše nepříjemná.

„Uprímně, po rodině jsem nikdy netoužil, spíš je pro mě stěžejnější práce. Doted nejsem rád s malým sám. Přijde mi, že je to úplně jiný druh, se kterým vůbec nevím, co mám dělat. Nepopovídáte si s ním. Snad až bude větší, najdeme společnou řeč.“ (DAR01PAV02)

Pro **pozitivní směr** platilo jasné pravidlo – respondent má rád kontakt s dětmi a dělá mu radost. Nedělá mu problém s nimi trávit čas.

„Jsem vlastně i moc rád, že má partnerka už dítě. Má zkušenosti s výchovou a celkově s dětmi. A určitě plánujeme i časem nějaké své, až se víc zapracuji v práci. Pocházím z početné rodiny, taky jsem to tak vždycky chtěl. Děti jsou fajn.“ (MAR26PET06)

Neutrální směr je popisován v pasivitě. Často předškolní dítě berou jako součást ke své partnerce, na které jim záleží, a proto dítě musí přijmout.

„Ono je to dost nijaké, většinu času si dělá svoje věci nebo je hlavně se svou mámou. Jakože kouká na televizi, ovladač má asi přirostlý k ruce. Nebo něco na tabletu. Kolikrát ani nevím, že tam někde je. Asi je to lepší, než kdyby to bylo hyperaktivní dítě, které by bralo všechnen čas.“ (MIC07LUK09)

Významným ovlivňujícím faktorem, do kterého nemá možnost respondent výrazně zasahovat, je **biologický otec**. Respondenti ho mohou vnímat jako rivala, případně on tak může vnímat je. Vzhledem k tomu, že se jedná o významnou osobu v životě dítěte, má na ně velký vliv vše, co dělá – například i nehezké mluvení směřované proti respondentovi nebo nějaké navádění k nečinnosti ve vztahu k respondentovi. Pro partnerku i respondenta je zde kolikrát postaveno velké množství překážek, které brání procesu sblížení. Ve většině případů je ale situace stabilní a nekonfliktní.

„S bejvalým je to bez problémů. On si našel svou rodinu a tak se hlavně angažuje tam. Ale jako nemám pocit, že by na malého kašlal. To vůbec. S partnerkou spolu komunikují v pohodě a tak, prostě není důvod to nějak komplikovat ani z jedné strany, tak je to fajn. Se mnou nemá myslím problém a bere mě.“ (SIM06JAK03)

Dalším faktorem, který nebyl v režii respondenta, byly **konflikty mezi rodiči** dítěte. Konflikty jsou obecně brány jako něco nepříjemného. V tomto případě se jednalo o moment, který se respondenta přímo netýkal, ale měl na jeho psychiku vliv. Respondenti měli obranné tendence nebo se snažili chránit předškolní dítě tím, že odvedou jeho pozornost od nepříjemné situace.

„Partnerka v kuchyni brečela po hovoru s bejvalým, tak jsem si s malou hrál, i jsem pouštěl nějakou hudbu nebo televizi, prostě abych jí to odlehčil. Bylo mi jí líto.“ (MAR26PET06)

„Bylo to pořád. Vážně spolu kolikrát trávili tolik času, jako když byli předtím spolu. Byli jak zaseknutý. Malý na to dost dal a pořád se všeho chytal, takové ty figle malých dětí - ale tatínek mi to dovolil, tatínek by mi to určitě koupil. Fakt děs.“ (MIC07LUK09)

Faktor, který měl ve všech případech příznivý dopad, byl **láska na první pohled**. Byl takto pojmenován jev, kdy předškolní dítě hned od prvního okamžiku respondenta přijalo a mělo s ním hezký vztah. Často o něm mluvilo i v momentech, kdy respondent nebyl na blízku. Většinou tomu napomohlo nastavení partnerky/matky, ale také vstřícný přístup partnera, který na dítě příjemně reagoval a ono tak získalo pocit důvěry.

„Malý mě přijal okamžitě. O tom jsem už mluvil. V tom bylo velké štěstí. Myslím, že jinak by se to mohlo vše vleknout dobu. Naštěstí to nebylo náročné. Prostě je dobré znamení, že šlo všechno takhle, mělo to tak být.“ (TER13JAK01)

Faktor, který měl zase naopak od předchozího faktoru ve většině případů nepříznivý dopad, byl **upřednostňování dítěte**. Náboj subjektivního prožívání byl výrazně negativní a nesl s sebou žárlivost nebo se pojil s celkovým odmítáním dítěte. Respondent zde nabýval přesvědčení, že je tzv. *vždy na druhém místě*. I například v momentech, kdy měl být čas pro společné chvíle partnerů, partnerka dovolila, aby dítě do této doby zasahovalo a nějakým způsobem udávalo směr a tempo.

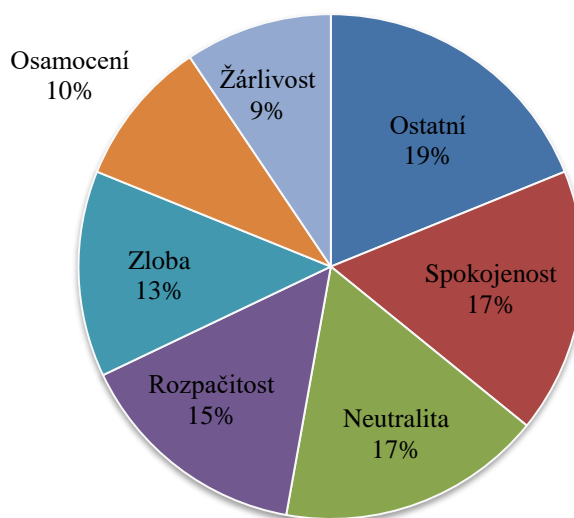
Ve většině případů měl respondent tendenci o tom hovořit s partnerkou, ale často se setkal s nepochopením. Případně se partnerka s tím snažila něco udělat, ale dle respondentů šlo o minimální zásah. Někteří respondenti o tom s partnerkou nikdy nemluvili, což vedlo ke konfliktům.

„Nechápu, proč mě to tak vadilo, já vím, že se malému dítěti prostě má dávat prostor, ale nemohl jsem si pomoci. A ta reakce partnerky pak byla vždy usazující, něco ve smyslu, že bych to měl zvládnout, protože jsem dospělý...“ (MIC09MIC06)

„Já si ze začátku připadal jako pátý kolo u vozu. Vše se točilo jenom kolem malého. Ale úplně všechno. Jako kdybych tam neměl vůbec žádný právo. Ale nakonec jsem vlastně pochopil, že je to dítě, který nemá funkčního tátu, pokud chápete, moc se o něj nestará. Tak jsem se to snažil nahradit.“ (BOZ19LIB05)

6.2.3 Subjektivní prožívání

Zastoupení subjektivního prožívání

Graf č 3: Zastoupení subjektivního prožívání

V kategoriích subjektivního prožívání se nejčastěji objevoval pocit **spokojenosti**. Který, jak je patrné, nasvědčuje, že se dle respondentů *vše ubíralo správným směrem*. Byli spokojeni jak s vývojem sblížování s předškolákem, ale také celkově s celou situací, i například s partnerským vztahem a způsobem, jakým nová rodina funguje. Nelze tvrdit, že bylo vše jednoduché a bez problémů, ale celkový stav respondentů směřoval k pozitivnímu ladění.

„Mám je holky moc rád obě a beru je takové, jaké jsou. Jsem za ně rád. Kdyby takový vztah měli i ostatní, to by se měli.“ (KLA28LUB02)

„Ze začátku jsem se bál, že mě malý nepřijme, ale to brzo přešlo. Je to teď vše v pořádku. Myslím, že je i partnerka celkově se vším kolem tohoto spokojená.“ (SIM06JAK03)

Podobného výsledku dosáhla také pocit **neutrality**. Respondenti jej popsali *jako kdyby byli nezúčastnění, situaci neřešili, nechávali vše kolem být*. Jednalo se o pasivnější přístupující respondenty k problematice sblížování. V podstatě situaci nijak nehodnotí. Dítě většinou berou jako součást života jejich partnerky.

„Tím jak bylo od začátku vše na partnerce, tak jsem to tak nechal i dál. Vyhovovalo mě to, nemám ani chuť něco dalšího řešit navíc.“ (BOZ03DOM12)

Rozpačitost se výrazně objevovala u respondentů, kteří nevěří, že zvládnou interakci s dětmi. Ať už proto, že s dětmi nemají zkušenosti, nebo že s nimi nechtějí trávit čas. Případně i za předpokladu, že je celá situace sbližování nervózní, tedy například konfliktní nebo nějakým dalším způsobem nepříjemné.

„Nějak jsem vůbec nevěděl. Co mám dělat. S dětmi mi to moc nejde, fakt nevím. Bylo to nepříjemné, takové nervózní a rozpačité, jak když třeba měníte práci nebo něco podobného.“ (DAR01PAV02)

Zloba neměla jednotný spouštěč. U respondentů se objevoval v reakci na způsoby řešení některých situací partnerkou, nespolupracující dítě, ale také konfliktní situace biologických rodičů. Často se jednalo o pocit, kdy respondent neměl nad věcí kontrolu, jelikož se jednalo o věci, do kterých nemůže zasahovat, i když ho v různé míře ovlivňují.

„Vztah? On to ani není žádný vztah moc. Tak nějak spolu žijeme a žili jsme. Já k ní vlastně ani nic nemám... nebo tak... jako je pravda, že mě často štve, protože je taková sebestředná a to mě hodně vytáčí. Jako bychom tu všichni byli pro ni a nic než to.“ (MIC09MIC06)

Za předpokladu, že měla partnerka tendence k upřednostňování dítěte před partnerem, objevoval se u respondentů pocit **osamocení**. Respondent si připadal jako nezúčastněná osoba, která je až na posledním místě. Případně se pocit osamocení ještě objevoval společně s rozpačitostí v začátku procesu sbližování, pokud partnerka nechala vše na respondentovi.

„Nevím, jak bych to přesně popsal. Prostě jsem měl občas pocit, že tam ani nemám žádnou důležitou roli. Snažil jsem se něčím přispět, ale jakoby to ... no ... až mě skoro někdy odstrkovali. Asi špatně popsané, ale tak nějak to bylo.“ (LUD12TOM11)

Na pocit osamocení často navazovala **žárlivost**, případně se objevovala samostatně v reakci na biologického otce (bývalého partnera nynější partnerky) nebo předškolní dítě.

„Než jsem se do toho dostal, tak to bylo nepříjemné. Štvalo mě, že nejde malého vzít od jeho otce. Vlastně by se i dalo říct, že jsem trochu žárlil. Pokud to není přehnaně řečené. Otec se mu stejně tak málo a špatně věnoval.“ (BOZ19LIB05)

6.3 Odpovědi na výzkumné otázky

V této podkapitole odpovím na předem definované výzkumné otázky.

Jaké strategie procesu sblížení nevlastního otce s dítětem v předškolním věku se objevují nejčastěji?

Jednalo se o *v režii matky, zvyšující se frekvence návštěv, představení respondenta, obdarování dítěte, hraní si s dítětem a společné zážitky*.

Strategie *představení respondenta* se objevila u většiny respondentů, čímž se zařadilo v žebříčku na nejvyšší pozici. Strategie byla popisována jako vysoce intuitivní záležitost, která většinou nebyla zasažena předchozím plánováním. Respondenti nebo jejich partnerky spíše přemýšleli nad konkrétním oslovením, aby bylo pro dítě zařaditelné a neobsahovalo přehnané množství neurčitých informací nebo věcí, které dítě dle jejich slov nepotřebuje vědět. Ohledně tohoto tématu byla v mnoha ohledech popisována určitá úleva nad faktem, že se dítě příliš nevyptávalo a s informací například *maminčin známý* se bez problémů spokojilo.

Na stejné pozici se dále objevila strategie *obdarování dítěte*, která se zdála být intuitivní spíše pro partnerky než pro samotné respondenty. Dle slov respondentů jim to přišlo jako výborný nápad, ale zřejmě by na to sami nepřišli. Nebo zde byli naopak respondenti, kteří zasypávali partnerku dotazy ohledně zvolení co možná nejadekvátnějšího dárku. Předškolní děti byly vždy z dárků velice nadšené a zájem o respondenta stoupl.

Strategie *zvyšující se frekvence návštěv* probíhala v módu – jít na věci pomalu, postupně a nic neuspěchat. Tato strategie byla záměrně vybrána, aby jak dítěti, tak i respondentovi a jeho partnerce poskytla čas pro vstřebání situace a k určitému naladění se na toho druhého. Respondenti, kteří tuto strategii nepoužili, často popisovali hektické, chaotické a neorganizované prostředí, kde se ani jeden účastník procesu sblížení necítil dobře.

Pokud chceme s někým navázat vztah, je potřeba s ním trávit čas a poznat ho. Respondenti u předškolního dítěte většinou vnímali, že s ním nemohou jednat jako se sobě rovným, tedy aspoň co se týče komunikace nebo společných zájmů, tak se většinou rozhodlo, že se bude trávit čas podle zájmů dítěte. Strategie *společné zážitky* se tedy odehrávala v kavárnách, zoo nebo na výletech.

Předposlední nejčastější strategií se ukázala *v režii partnerky*, která měla vycházet z přesvědčení partnerů, že matky nejlépe znají své dítě, a proto jsou schopné navrhnout proces sblížení adekvátně na míru. Respondenti neměli tendence partnerku do něčeho

podobného úkolovat, ale pokud s tím přišla sama, nechali se tím vést a mnoho respondentů to přijímalo i s úlevou. Sami by prý na podobnou věc nemuseli přijít.

Jako poslední nejčastější strategií bylo *hraní si s dítětem*. Respondenti zde chtěli navázat vztah přes společně strávený čas hraním si s oblíbenou hračkou dítěte. Většinou se nejednalo o dlouhodobou záležitost, ale v daném čase byl respondent ochotný, aby vše určovalo dítě a on byl pouze jako součást jeho hry. Většina dětí tuto strategii přijímala velmi ráda.

Jaké faktory nejčastěji ovlivňují proces sbližování z pohledu otců?

Jednalo se o *přístup respondentů, vztah respondentů k dětem, biologický otec, konflikty mezi rodiči, láska na první pohled a upřednostňování dítěte*.

U většiny faktorů se ukázalo, že mohou ovlivňovat jak pozitivním, negativním, ale také neutrálním způsobem.

Přístup respondentů byl faktor, který ovlivňoval proces sbližování ve všech jeho fázích. Mohlo se jednat o prvotní nadšení, které později vystřídal stagnace nebo prvotní negativní a odmítavý postoj byl vystřídán spokojeností ze strany respondentů. A mnoho dalších variant. Celkově se jednalo o velmi silný faktor, který udával tempo sbližování dítěte s respondentem.

Dalším silným faktorem, který ale neměl takový dopad jako předchozí faktor, byl *vztah respondentů k dětem*. Většina respondentů, kteří neuměli komunikovat nebo celkově fungovat s dětmi projeví aspoň minimální snahu o proces sbližování. Důvodem byla převážně jejich partnerka, jelikož její dítě brali jako její neodlučitelnou součást. Pozitivní přístup většinou napomáhal k brzkému sblížení.

Za předpokladu, že měl *biologický otec* již svou vlastní novou rodinu nebo v sobě nenosil nějaké křivdy k bývalé partnerce, většinou neměl do procesu sbližování tendence zasahovat. Tento faktor se ukázal velmi ovlivňujícím hlavně v negativní stránce, kdy proti respondentovi zbrojil skrze dítě, ponoukal ho ke vzdoru a dalším negativním věcem, které sbližování výrazně brzdily.

Konflikty mezi rodiči většinou každé dítě neslo s nelibostí nebo smutkem, některé děti na to reagovaly bez zájmu. Respondent zde často plnil nezúčastněnou pozici, i kdyby rád situaci nějak pomohl. Případně ve vyhrocených situacích někteří respondenti uváděli, že odvedli dítě stranou a snažili se získat jeho pozornost skrze hraní si nebo koukání na televizi, čímž mohli navázat společný kontakt.

Za předpokladu, že první seznamování proběhlo výborně, vyskytla se u některých dětí *láska na první pohled*. Jednalo se o faktor, kdy si respondenti dítě získali již od prvního okamžiku a další proces sblížování byl výrazně usnadněn.

Poslední faktor *upřednostňování dítěte* měl u respondentů spíše negativní ladění. Respondenti totiž nabyli dojmu, že je dítě přednější než oni sami. I když mohli okolnosti chápat, stále se nezbavili dojmu, že jsou tu nadbyteční a přehlíženi.

Jaké je nejčastější subjektivní prožívání procesu sblížování z pohledu otců?

Jednalo se o *spokojenost, neutralita, rozpačitost, zloba, osamocení a žárlivost*.

Většina respondentů popisovala v určitých fázích procesu sblížování pocit *spokojenosti*. Jednalo se o nejčastější subjektivní prožitek. Odrážel se v celkové spokojenosti z postupu procesu sblížování, ale také současnou situací, ve které se respondent nachází. Výraznou roli zde sehrála nová partnerka.

Neutralita byla druhým nejčastějším popisovaným subjektivním prožitkem. Mnoha respondentů takto nazývala pocit, který se jim zdál nedefinovatelný a neměl spíše ani negativní nebo pozitivní nádech. Výrazný vliv na tento prožitek měl fakt, že respondenti nebrali proces sblížování jako zásadní prvek a byli smíření se všemi variantami.

V případech, že si respondenti nebyli v některých momentech jistí, popisovali *rozpačitost*. Většinou se jednalo o chvilkovou záležitost, která postupně vymizela. Například nevěděli, jak mají s dítětem komunikovat nebo co od něho očekávat. Tyto informace postupně získali s nabráním zkušeností nebo komunikací s partnerkou.

Mnoho respondentů popisovalo v některých chvílích *zlobu*. Nemusela být vždy namířená k dítěti, ale celkově k situaci, ve které se nacházejí. Dále mohlo jít o způsob, jakým je s nimi zacházeno, že některé věci nejsou podle plánu a plno dalšího. Pokud zloba přetrvávala, výrazně to ovlivnilo jak vztah s partnerkou, tak i s dítětem, před kterým se to většinou snažili skrývat.

Pocit *osamocení* a *žárlivosti* často přicházel ruku v ruce. Za předpokladu, že se partnerka více věnovala dítěti než respondentům, začali se cítit osamocení a to mohlo postupně přejít k žárlivosti k dítěti. Někdy se jednalo o mírný náboj, ale v některých případech problém eskaloval až ke konfliktům. Důležité zde bylo, zda je partnerka ochotná ke kompromisům a diskuzím a nebo zda toto téma odmítá vůbec řešit.

7 DISKUZE

V diskuzi zhodnotím přínosy mé práce a její limity. Dále se budu věnovat interpretaci výsledků svého výzkumu, které porovnam s jinými výzkumy z teoretické části. Bude zde věnován prostor pro náměty k poradenství, které by mohly být využity v praxi a případné návrhy dalšího výzkumu.

Ve své bakalářské práci se věnuji procesu sblížování dítěte v předškolním věku s nevlastním rodičem z pohledu nevlastního rodiče, tedy konkrétně nevlastního otce. Problematika nevlastních rodin a rozvodů je a zřejmě i bude čím dál běžnější součástí společenského dění, a proto si myslím, že je dobré této nové formě rodiny věnovat velké množství prostoru a zkoumat je z různých úhlů pohledu.

Tímto jsem nastínila první přínos, který ve své bakalářské práci spatřuji: zaměření se na velmi aktuální téma. Přínosným je i pohled na problematiku nevlastních neboli doplněných rodin z pohledu nevlastních otců. Každá forma rodiny má velký význam pro každého z členů rodiny. Proces sblížování je komplikovaný jak pro matku, nevlastní dítě, tak samozřejmě i pro nevlastního otce, případně jiné členy. Pozornost by proto měla být věnována každému v celé jeho specifičnosti dané role, kterou v rodině zastává.

Vzhledem k velmi běžnému jevu nevlastních rodin, nebylo hledání účastníků výzkumu nijak náročné, a proto jsem se rozhodla pracovat s vyšším počtem respondentů, než bylo uvedeno v zadání bakalářské práce. V hlavním výzkumu bylo celkem 12 respondentů (nevlastních otců) a do pilotní studie jsem zahrnula 4 respondenty (nevlastní otce). V pilotní studii byli zahrnuti respondenti, kteří byli mými známými, a proto jsem se tak mohla vyvarovat zkreslení hlavního výzkumu. Mne osobně větší počet respondentů pomohl v lepším vhledu do daného tématu, což hodnotím jako přínosné.

Z prvopočátku jsem jako limit vnímala provádění interview v online nebo telefonickém prostředí bez videoobrazovky. Bála jsem se technických problémů, většího množství nedorozumění, ale také i okolních šumů. Nakonec se ovšem tento fakt ukázal jako výhoda, jelikož pro většinu respondentů působil anonymnější módem, a tak neměli problém otevřeně hovořit s cizím člověkem i o negativních stránkách procesu sblížování, případně i negativních pocitech směřujících k nevlastnímu dítěti.

Obecně myslím, že je ve společnosti do určité míry tabuizované téma ohledně negativních pocitů směřujících k dětem, a proto svým respondentům opravdu velmi děkuji

za jejich otevřenost, jelikož by bakalářská práce jistě nebyla tak kompletní, kdybychom hovořili pouze o pozitivních stránkách dané problematiky.

Jako limit jsem si uvědomila skutečnost, že se s některými respondenty vracím hluboko do minulosti. Respondenti si tedy museli vzpomínat, jaké to bylo před pár lety, kdy se s nevlastním dítětem sblížovali. U některých klientů byla patrná nerozhodnost. Ohledně tohoto zkreslení bych určitě pro příště doporučovala vybrat respondenty tak, aby pro ně sblížení bylo aktuálnějším tématem a vše měli v čerstvé paměti.

Další limit spatřuji v teoretické části, která by jistě měla být v bakalářské práci členitější a detailnější. Sama jsem ji pojala spíše stručněji a od základních teoretických dat rychle přešla k převážně zahraničním výzkumům a snažila se nacházet nové poznatky o problematice nevlastních otců, nevlastní rodině nebo sblížení dítěte s nevlastním rodičem, které pro mne byly zajímavější.

Čím více jsem vstupovala do problematiky, tím více mi přišel proces sblížení dítěte s nevlastním rodičem náročnější na uchopení. Jedná se o komplexní záležitost, která umožňuje mnoho úrovní zkoumání. Nakonec jsem se ale rozhodla o zjištění nejčastěji se objevujících strategií sblížení, ovlivňujících faktorů a subjektivních prožitků. Dále jsem popisovala různé jejich varianty a udávala příklady. Výzkum nepracuje s časovým rámcem nebo posloupností.

Tímto bych ukončila zhodnocení přínosů a limitů bakalářské práce a přešla bych na interpretaci výsledků práce a porovnala zjištění s teoretickými poznatky z prvních kapitol této práce.

Nevlastní rodiny během svého vzniku čelí specifickým stresorům, kterými původní biologické rodiny nemusejí být vystaveny. Noví partneři mohou čelit protichůdným očekáváním, mívají časté neshody v oblasti výchovy, komplikované vztahy mezi členy nevlastní rodiny, nejednoznačnost rolí a mnoho dalšího. Proces sblížení mohou negativně ovlivňovat faktory jako jsou porozvodové situace rodičů, ztráta kontaktu s jedním z rodičů, pokles podpory, konflikty mezi bývalými partnery a další (Papernow, 2013; Jensen, Lombardi, & Larson, 2015; Shafer, Jensen, & Holmes, 2016).

Výsledky mého výzkumu většinu těchto tvrzení potvrdily, ovšem ukázaly i jiný úhel pohledu. Autoři ve svých pracích hodnotí většinu faktorů, prvků a jevů negativním směrem. Dle svých získaných dat jsem u většiny prvků zjistila, že může ovlivnit i pozitivně, případně se nemusí stát vůbec nic nebo nevlastního rodiče podpoří v jeho současné činnosti, tomuto jevu jsem dala neutrální náboj. Má práce hovoří s určitou otevřeností ohledně možného

pozitivního směřování i u prvků, které se mohou v prvopočátku jevit jako problém, konflikt nebo stresor a mohou být nepříjemné.

V teoretické části popisují tzv. otcovské přijetí, které odráží stav mysli a pozitivně se orientuje na vztah s nevlastním dítětem jako by bylo jeho vlastní. Odráží se zde připravenost nevlastního otce vychovávat, starat se a chránit nevlastní dítě jako své vlastní (Marsiglio, 2004).

Dle mého výzkumu se jedná o ideální nastavení nevlastního otce, které mu usnadní mnohé nepříjemnosti spojené s negativními pocity směřujícími k nevlastnímu dítěti. Ovšem nejedná se o zaručenou strategii, která povede k bezproblémovému sblížení dítěte s nevlastním rodičem. Otcovské přijetí totiž u mnoha respondentů přišlo až výrazně později nebo nepřišlo vůbec, ale i přesto vztah s nevlastním dítětem popisují jako funkční.

I když je zmíněný výzkum proveden na starších dětech než jsou předškolní děti, můj výzkum částečně potvrdil, že je dětmi přijímám styl s vysokou úrovní podpory, blízkosti a s nízkou mírou kontroly. Jakmile dá nevlastní rodič najevo, že mu na dítěti záleží, děti s nimi lépe komunikují a mají lepší vztahy (Crosbie- Burnett & Giles-Sims 1994; Papernow, 2006).

Ganong a kol. (1999) přišel se zjištěním, že se jako nejefektivnější strategie osvědčila ta, během které má rodič průběžně zájem o navázání kontaktu, protože dítě získá pocit, že se o něho skutečně zajímá. Dle mého zjištění se zde opět ukázala určitá flexibilita předškolního dítěte, protože přijalo nevlastního otce, i když nejevil tolik zájmu o jeho maličkost.

Dle některých studií je pro nevlastní otce lehčí získání vřelého vztahu s mladšími dětmi, jelikož je pro ně přirozenější být vřelejší a hrát si s nevlastními dětmi. Jednoduše najdou společné aktivity a jejich vztah poté bývá bližší oproti starším dětem (Becker, Salzburger, Lois & Nauck, 2013; Sayer, Bianchi & Robinson, 2004). Pokud vycházím ze zjištění, které předkládám ve své práci, nemohu toto tvrzení potvrdit. Výrazným ovlivňujícím faktorem se ukazuje například vztah nevlastního rodiče obecně k dětem. Někteří respondenti si s předškolními dětmi vůbec nevěděli rad, jejich přítomnost je znervózňovala a dle jejich slov se i těšili až vyrostou, aby s nimi mohli vést komunikaci na vyšší úrovni.

Významným faktorem u mužů se jeví délka přítomnosti v rodině, která následně způsobuje větší angažovanost ohledně nevlastních dětí. Délka vztahu a větší množství interakcí zapříčiňuje, že může být nevlastní rodič často vnímán rovnocenně jako biologický (Becker, Salzburger, Lois & Nauck, 2013; Sayer, Bianchi & Robinson, 2004; Kalmijin, 2013; Lambertová, 2010).

Toto tvrzení mohu jednoznačně potvrdit. I když se v procesu sbližování objevily jakékoli neshody, překážky a komplikace v kterékoli fázi, společně strávený čas vše urovnal. "

Výsledky mého výzkumu dále potvrdily, že výrazným ovlivňujícím faktorem v procesu sbližování dítěte s nevlastním rodičem je jeho biologický rodič. Biologický otec může ovlivnit kvalitu vztahu, ale nemůže zabránit, aby děti postupem času k nevlastnímu otci i přesto blízký vztah navázaly (McDonald & DeMaris, 2002; King, 2006).

Závěrem této části diskuze je důležité zmínit, že je opravdu proces sbližování nevlastního dítěte s nevlastním rodičem komplexním procesem, který je výrazně odlišným od vývoje vztahu s biologickými rodiči. Obecně udělované rady nevlastním rodičům jako je například přátelskost k dětem se ukazují, že jsou v souladu s výzkumy. Ovšem celkově se potvrzuje, že celý proces je mnohem složitější a jenom přátelskost, angažovanost, sdílení společných aktivit nebo pomoc s úkoly nebo finanční zajištění k vytvoření pozitivního vztahu nemusí stačit (Ganong et al., 2011).

Tímto bych tedy ukončila interpretaci a porovnávání výsledků mé práce a přesunula bych se na poslední dvě části diskuze, ve kterých se budu věnovat na náměty, které by mohly být využity v praxi a případné návrhy dalšího výzkumu.

Dle výsledků své práce bych jako hlavní námět do praxe vybrala podporu nevlastních otců a změřeni se na skutečnost, že jsou součástí nevlastní rodiny se všim všudy. Mnoho respondentů se cítilo jako *páté kolo u vozu*, které se někam řítí a nad kterým nemělo vůbec kontrolu. Od partnerek se jim nemuselo dostávat podpory a mnoho jejich stížností bylo hned shozeno ze stolu.

Mnoho respondentů mělo také pocit, že jejich prožívání je špatné a neadekvátní, styděli se, že žárlí nebo nemají rádi nevlastní dítě. Opět jim chyběla podpora nebo nějaké ubezpečení, že na podobné emoce mají nárok, aby situace postupně nevyústila v komplikaci a konflikty.

Důležité je i mít na paměti, že nevlastní otcové, kteří nemají své vlastní děti, nemusejí být zvyklí se přizpůsobovat potřebám mladších dětí. Jako biologičtí rodiče neměli tu zkušenost postupného sžívání se s malým dítětem a přirozeně upozadit své potřeby kvůli němu, zaměřit se převážně na jeho péči. Měl by se jim nechat prostor, aby si k situaci postupně vypěstovali přístup a našli cestu k nevlastním dětem.

Další výzkum, který by mohl být přínosný, by se mohl týkat nevlastních matek. Většinou se jedná o nevlastní matky, které s dítětem tráví například dva víkendy v měsíci nebo nějak podobně krátký čas, ale může se také jednat o střídavou péči. Za tohoto

předpokladu má nevlastní matka podobný vliv na dítě jako nevlastní otec. Z výzkumů popsaných v teoretické části vyplývá, že tento vztah může být mnohem komplikovanější, jelikož mají nevlastní matky více problémů s přijetím cizích dětí (Schrodt, 2006; Becker, Salzburger, Lois & Nauck, 2013). Zajímavý by byl právě pohled nevlastních matek na proces sbližování s nevlastním dítětem.

8 Závěr

Předložená bakalářská diplomová práce se věnuje procesu sblížování předškolního dítěte s nevlastním rodičem. Ve všech případech se jednalo o nevlastní otce, kteří postupně začali žít se svými novými partnerkami, které měly z předchozího partnerství nebo manželství jednoho potomka. Na základě analýzy dat je možné stanovit několik závěrů.

Sblížování je dlouhodobým procesem. Tvorba nového vztahu mezi předškolním dítětem a nevlastním otcem naráží na mnohá úskalí a je ovlivněna mnoha faktory. Pro nevlastní otce je tato situace mnohdy komplikovanější jak pro samotné děti, jelikož se mohou cítit pod tlakem okolností. Příchod dítěte do rodiny je obvykle očekávanou a diskutovanou událostí, na kterou se postupně připravují oba partneři – společně prožívají těhotenství, porod, první starosti a péči o novorozené dítě. Jedná se o osobní rozhodnutí být rodičem, ke kterému je potřeba jak se říká dopracovat.

Nevlastní rodič, který nemá zkušenosti s vlastními dětmi, je v této situaci vhozen do již probíhajícího procesu. A zmíněným tlakem okolností je myšleno určité zařazení se do daného systému, které ale není jednoduché, intuitivní a předem dané.

S ohledem na tyto skutečnosti jsem se rozhodla získat informace o procesu sblížování ze strany otců. Zaměřovala jsem se na jejich zvolené strategie, faktory, které je během procesu ovlivňují a samozřejmě jsem se snažila i popsat jejich psychickém rozpoložení, tedy subjektivním prožívání.

Všechny tyto tři zmíněné kategorie se navzájem prolínají, tedy nikdy nejde předem stanovit jednu cestu, po které je dobré se vydat, aby se vybuodoval pozitivní vztah dítěte s nevlastním otcem. Do procesu zasahuje celá řada proměnných, která vzhledem k rozsahu bakalářské práce bohužel nelze zahrnout detailněji.

Velmi překvapivým zjištěním byl fakt, že více méně všechny zvolené strategie, i když se mohly v začátcích zdát bezvýchodné, se postupně stabilizovaly a vedly ke spokojenosti respondenta. Sámá výpověď respondenta ukazovala, zda byla daná strategie hodnocena jako úspěšná nebo neúspěšná (nevycházím z výpovědi matky nebo nevlastního dítěte).

I když se neangažovaný nebo laxní přístup mohl v prvopočátku jevit jako negativní, výsledkem mohl vzniknout uspokojivý vztah. Podobně jako proces sblížování, který byl hned od začátku naprosto bez problémů, mohl vyústit v celou řadu konfliktů a nepříjemností.

Velký vliv na tuto skutečnost mohl mít právě předškolní věk dítěte, který z předložených výzkumů v teoretické části, ale také z výsledků této práce, vykazuje výraznou flexibilitu a přizpůsobivost.

Obecně lze stanovit faktory, které proces sbližování komplikují (konflikty mezi rodiči, pasivní přístup respondenta k procesu sbližování, nespolupracující biologický otec a další) a faktory, které procesu sbližování napomáhají (pozitivní přístup respondenta, zájem o dítě, spolupracující dítě a další). Případně nacházíme ovlivnění v neutrálním směru, které většinou respondenta utvrzovalo v jeho stávajících strategiích a způsobech fungování.

Dle celkových výsledků mé práce není proces sbližování nevlastního otce s nevlastním dítětem z pohledu nevlastního otce výrazně odlišný od budování jakéhokoli jiného vztahu.

V prvopočátcích může být pocíťována nervozita, strach nebo neadekvátní očekávání, které se většinou pojí s budováním něčeho nového a *cestou do neznáma*. I přes snahy nevlastního otce ho může dítě odmítat, nechce s ním navazovat vztah a plno dalšího, s čím se mohou v určitých fázích vývoje setkávat i biologičtí rodiče. Situace může být nepřehlednější vzhledem ke své neobvyklosti, i když mnoho budoucí otců má také problém s uchopením otcovské role. Velký význam zde mají osobnostní charakteristiky nevlastních otců.

Jelikož je většinou proces sbližování brán z pohledu dítěte, kvůli kterému se vše upravuje a na kterého se bere primárně ohled, nemělo by se zapomínat i na podporu nevlastních otců. Také se ocitají v nové situaci, neví si rady a potřebují získat pocit, že na to nejsou sami a situaci mají alespoň částečně pod kontrolou. Toto by měla být primárně úloha partnerky.

9 Souhrn

Cílem bakalářské práce bylo zjistit různé strategie a způsoby sbližování nevlastních otců s dětmi předškolního věku. Dále se zaměřit na subjektivní prožívání nevlastních otců při procesu sbližování a najít ovlivňující faktory celého procesu.

Teoretická část práce tvoří celkem 3 stěžejní kapitoly, které se opírají o české, ale převážně zahraniční odborné zdroje. Kapitoly vždy v úvodu krátce definují danou problematiku, ale poté se již zaměřují převážně na výsledky různých výzkumů a studií.

V první kapitole se věnuji rodině a nevlastní neboli doplněné rodině, která práci zasazuje do patřičného teoretického prostředí. V druhé a třetí kapitole se již zaměřuji na hlavní elementy práce, kterými jsou nevlastní otcové a předškolní děti. Snažím se zde rozebírat nejnovější poznatky o daném tématu z odborných zdrojů. U nevlastních otců se soustředím hlavně na ovlivňující faktory, výzvy, komplikace a strategie. U předškolního dítěte mě zajímá hlavně vnímání změn a ovlivňující role otce v jeho vývoji.

V úvodu výzkumné části se zabývám oblastí výzkumu, do které spadá definování výzkumného problému, cíle výzkumu a výzkumné otázky.

Dále následuje metodologický rámec, který pokrývá metody tvorby a analýzy dat. Spadá sem také popis průběhu pilotní studie a následného finálního výzkumu. Ohledně analýzy dat je zde věnována část analýze rozhovorů, výběru výzkumného souboru a jeho základní popis, etické aspekty výzkumu a v poslední podkapitole je popsán průběh výzkumu.

Finální výzkumná část je zabývá prezentací výsledků bakalářské práce. V první podkapitole je charakterizován výzkumný vzorek, který se skládá z celkem 12 zjednodušeně sepsaných životních situací nevlastních otců a jejich zkušeností s procesem sbližování s jejich nevlastními dětmi v předškolním věku.

Další podkapitola je věnována prezentaci získaných dat, která se převážně výčtem nejčastěji objevovaných kategorií a podkategorií. Jedná se o kategorie *strategie sbližování*, *ovlivňující faktory* a *subjektivní prožívání*. U každé kategorie rozebírám 6 nejčastěji objevovaných strategií. Získaná data jsou dále prezentována i v odpovědích na výzkumné otázky, kde se jedná spíše o shrnutí zjištěných poznatků.

Nejčastěji volenými strategiemi jsou *v režii matky*, *zvyšující se frekvence návštěv*, *představení respondenta*, *obdarování dítěte*, *hraní si s dítětem* a *společné zážitky*. Nejčastěji objevující se ovlivňující faktory jsou *přístup respondenta*, *vztah respondenta k dětem*, *biologický otec*, *konflikty mezi rodiči*, *láska na první pohled* a *upřednostňování dítěte*.

Nejčastěji objevované subjektivní prožívání nevlastních otců je o *spokojenost, neutralita, rozpačitost, zloba, osamocení a žárlivost*.

Bakalářská práce je uzavřena diskuzí, kde jsem se snažila porovnat výsledky mého výzkumu s poznatky uvedenými v teoretické části. Dále jsem se zaměřovala na přínosy a limity předložené práce a nabízím zde i možné návrhy k dalšímu výzkumu. Je zde věnován i prostor pro náměty směřující k poradenství, které by mohly být využity v praxi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Alwaely, S. A., Yousif, N. B. A., & Mikhaylov, A. (2020). Emotional development in preschoolers and socialization. *Early Child Development and Care*. Advance online publication.
2. Barker, B., Iles, J. & Ramchandani, P. (2017). Fathers, Fathering and Child Psychopathology. *Current Opinion in Psychology*. 15.
3. Bartošová, M., & Šlepičková, L. (2009). Složené rodiny a perspektiva dětských aktérů: Nové tematické a metodologické přístupy ve výzkumu rodin po rozvodu. *Sociální studia*, 4, 73-90.
4. Becker, O. A., Salzburger, V., Lois, N., & Nauck, B. (2013). What Narrows the Stepgap? Closeness Between Parents and Adult (Step)Children in Germany. *Journal of Marriage and Family*, 75, 5, 1130-1148.
5. Bruce, C., & Fox, G. (1999). Accounting for Patterns of Father Involvement: Age of Child, Father-Child Coresidence, and Father Roles Salience. *Sociological Inquiry*, 69 (3), 458-476.
6. Bzostek, S. H. (2008). Social Fathers and Child Well-Being. *Journal of Marriage and Family*, 70, 4, 950-961.
7. Cartwright, C., Farnsworth, V., & Mobley, V. (2009). Relationships with step-parents in the life stories of young adults of divorce. *Family Matters*, 82, 30-38.
8. Coleman M, Ganong L, Russell L. Resilience in stepfamilies. In: Becvar D, editor. *Handbook of family resilience*. New York: Springer; 2013. 85–103
9. Coleman, M., Ganong, L., & Fine, M., (2000). Reinvestigating remarriage: another decade of progress. *Journal of Marriage and Family*, 62, 1288–1307.
10. Crosbie-Burnett, M., & Giles-Sims, J. (1994). Adolescent adjustment and stepparenting styles. *Family Relations*, 43, 394–399.
11. Edin, K., Tach, L., & Mincy, R. (2009). Claiming Fatherhood: Race and the Dynamics of Paternal Involvement among Unmarried Men. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 621(1), 149–177.
12. Erikson, E. (1999). *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Praha. Nakladatelství Lidové noviny.

13. Gagné, Ch., Bernier, A. & McMahon, C. (2018). The role of paternal mind-mindedness in preschoolers' self-regulated conduct. *Infant and Child Development*, 27.
14. Ganong, L. H., & Coleman, M. (2004). *Stepfamily relationships: Development, dynamics, and interventions*. New York, NY: Kluwer Academic/Plenum
15. Ganong, L. H., Coleman, M., & Jamison, T. (2011). Patterns of Stepchild-Stepparent Relationship Development. *Journal of Marriage and Family*, 73, 2, 396-413.
16. Ganong, L. H., Coleman, M., Fine, M., & Martin, P. (1999). Stepparents' affinity-seeking and affinity maintaining strategies with stepchildren. *Journal of Family Issues*, 20, 299–327.
17. Golombok, S. and Tasker, F. (2015). Socioemotional Development in Changing Families. In *Handbook of Child Psychology and Developmental Science*, R.M. Lerner (Ed.).
18. Gulay, H. (2011). Assessment of the pro-social behavior of young children with regard to social development, social skills, parental acceptance-rejection and peer relationships. *Journal of Instructional Psychology*, 38(3-4), 164+.
19. Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Portál.
20. Havlík, R. (2002) *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál.
21. Hetherington, E. M., & Kelly, J. (2002). *For better or for worse: divorce reconsidered* (1st ed.). New York: W. W. Norton.
22. Hofferth, S. L., & Anderson, K. G. (2003). Are all dads equal? Biology versus marriage as a basis for paternal investment. *Journal of Marriage and Family*, 65, 213 – 232.
23. Jensen T, Lombardi B, Larson J. (2015) .*Adult attachment and stepparenting issues: Couple relationship quality as a mediating factor*. *Journal of Divorce & Remarriage*. 56:80–94.
24. Jensen, T. M., & Shafer, K. (2013). Stepfamily functioning and closeness: Children's views on second marriages and stepfather relationships. *Social Work (United States)*, 58, 2, 127-136.
25. Jeřábek, H. (1993) Úvod do sociologického výzkumu. Dot. Praha: Karolinum.
26. Kalmijn, M. (2013). Adult children's relationships with married parents, divorced parents, and stepparents: Biology, marriage, or residence? *Journal of Marriage and Family*, 75, 5, 1181-1193.

27. King, V. (2006). The antecedents and consequences of adolescents' relationships with stepfathers and nonresident fathers. *Journal of Marriage and Family*, 68, 910–928.
28. King, V. (2009). Stepfamily formation: Implications for adolescent ties to mothers, nonresident fathers, and stepfathers. *Journal of Marriage and Family*, 71, 954-968.
29. King, V., Thorsen, & M. L., Amato, P. R. (2014). Factors associated with positive relationships between stepfathers and adolescent stepchildren. *Social Science Research*, 47, 16-29.
30. Klapilová, S. (1996). *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého.
31. Knotová, D. (2014) *Úvod do sociální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita.
32. Lamb, M. E. (2012). Mothers, Fathers, Families, and Circumstances: Factors Affecting Children's Adjustment, *Applied Developmental Science*, 16:2, 98-111.
33. Lambert, A. (2010). Stepparent Family Membership Status. *Journal of Divorce & Remarriage*, 51, 7, 428-440.
34. MacDonald, W. L., & DeMaris, A. (2002). Stepfather–stepchild relationship quality: The stepfather's demand for conformity and the biological father's involvement. *Journal of Family Issues*, 23, 121–137.
35. Marsiglio, W. (2004). When Stepfathers Claim Stepchildren: A Conceptual Analysis. *Journal of Marriage and Family*, 66, 22-39.
36. Mascaro, J. S., Rentscher, K. E., Hackett, P. D., Mehl, M. R., & Rilling, J. K. (2017). Child gender influences paternal behavior, language, and brain function. *Behavioral Neuroscience*, 131(3), 262-273.
37. Masnjak, M. (2017). Gender differences in social emotional development and physical activity level in preschool children. *8th International Scientific Conference on Kinesiology*, Opatija, Croatia.
38. Matějček, Z. (1994). *Co děti nejvíc potřebují: eseje z dětské psychologie*. Portál.
39. Matoušek, O. (2010). *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál.
40. Metts, S., Braithwaite, D. O., Schrod, P., Wang, T. R., Holman, A. J., Nuru, A. K., & Stephenson Abetz, J. (2013). The Experience and Expression of Stepchildren's Emotions at Critical Events in Stepfamily Life. *Journal of Divorce & Remarriage*, 54, 5, 414-437.

41. Meuwissen, A. & Carlson, S. (2015). Fathers matter: The role of father parenting in preschoolers' executive function development. *Journal of experimental child psychology*, 140, 1-15.
42. Miller, M. M., & Goldsmith, H. H. (2017). Profiles of Social-Emotional Readiness for 4-Year-Old Kindergarten. *Frontiers in psychology*, 8, 132.
43. Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
44. Nakonečný, M. (2009). *Sociální psychologie* (Vyd. 2., rozš. a přeprac). Academia.
45. O'Connor, A., & Boag, S. (2010) Do Stepparents Experience More Parental Antagonism Than Biological Parents? A Test of Evolutionary and Socialization Perspectives. *Journal of Divorce & Remarriage*, 51, 8, 508-525.
46. Papernow P. (2013) *Surviving and thriving in stepfamily relationships: What works and what doesn't*. New York: Routledge.
47. Papernow, P. (2006). "Blended family" relationships: Helping people who live in step-families. *Family Therapy Magazine*, May, 34-42.
48. Pew Research Center. (2011). *Pew social & demographic trends survey*. Washington, DC: Pew Research Center.
49. Piaget, J. & Inhelderová, B. (1997). *Psychologie dítěte*. Praha: Portál.
50. Plachý, J. (2018). Interpretativní fenomenologická analýza. Získáno 15.. 1. 2021 z https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/393863/mod_folder/content/0/Plach%C3%BD_Interpretativn%C3%AD%20fenomenologick%C3%A1%20anal%C3%BDza.docx?forcedownload=1 Procházka, M. (2012). *Sociální pedagogika*. Praha: Grada.
51. Průcha, J., & Mareš, J. a kol. (2003) *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
52. Sayer, L. C., Bianchi, S. M., & Robinson, J. P. (2004). Are parents investing less in children? Trends in mother's and father's time with children. *American Journal of Sociology*, 110, 1-43.
53. Shafer K, Jensen TM, Holmes E. (2016) *Divorce stress, stepfamily stress, and depression among emerging adult stepchildren*. *Journal of Child and Family Studies*.
54. Schmeckle, M. (2007). Gender dynamics in stepfamilies: Adult stepchildren's views. *Journal of Marriage and Family*, 69, 1, 174-189.
55. Schrodts, P. (2006). The stepparent relationship index: Development, validation, and associations with stepchildren's perceptions of stepparent communication competence and closeness. *Personal Relationships*, 13, 2, 167-182.

56. Stewart, S. D. (2005). How the birth of a child affects involvement with stepchildren. *Journal of Marriage and Family*, 67, 461–473.
57. Stone, G. & Reister, H. (2020). Exploration of the relationship between father role salience and levels of involvement with their preschool children. *Journal of Social Work Education and Practice*, 5(1) 34-48.
58. Sweeney, M. M. (2010). Remarriage and stepfamilies: Strategic sites for family scholarship in the 21st century. *Journal of Marriage and Family*, 72, 3, 667-684.
59. Špaňhelová, I. (2010). *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada.
60. Šulová, L. (2010). *Raný psychický vývoj dítěte* (2. vyd). Praha: Karolinum.
61. Thomson, E., Mosley, J., Hanson, T. L., & McLanahan, S. S. (2001). Remarriage, cohabitation, and changes in mothering behavior. *Journal of Marriage and Family*, 63, 370 – 380.
62. Vágnerová, M. (2010). *Psychologie osobnosti*. Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.
63. Výrost, J., & Slaměník, I. (Eds.). (1998). *Aplikovaná sociální psychologie: [člověk a sociální instituce]* (I). Portál.
64. Walker, T. M., Wheatcroft, R., & Camic, P. M. (2011). *Mind-mindedness in parents of pre-schoolers: A comparison between clinical and community samples*. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 17(3), 318–335.
65. Wilson, K. R. & Prior, M. R. (2011). Father involvement and child well-being. *Journal of Paediatrics and Child Health*, 47:405-407.

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha 1 Informovaný souhlas pro účastníky výzkumu

Příloha 2 Seznam otázek interview

Příloha 3 Ukázka interview

Příloha 4 ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Příloha 5 ABSTRACT OF THESIS

Příloha 1

Informovaný souhlas pro účastníky výzkumu

Název práce: Proces sbližování dítěte s nevlastním rodičem

Autor práce: Tereza Župová

Vedoucí práce: PhDr. Eva Aigelová, Ph.D.

Vážený pane,

mé jméno je Tereza Župová a jsem studentkou jednooborové psychologie na Univerzitě Palackého v Olomouci. V rámci své závěrečné bakalářské práce vypracovávám výzkum, který se zabývá procesem sbližování dítěte s nevlastním rodičem (nevlastním otcem). Všechny potřebné informace získávám prostřednictvím rozhovoru, který je nahráván.

Pokud s účastí na výzkumu souhlasíte, prosím, podepište tento formulář.

Podpisem vyslovujete souhlas s níže uvedeným prohlášením.

Prohlašuji, že jsem byl seznámen s podmínkami účasti na výzkumu Proces sbližování dítěte s nevlastním rodičem.

Prohlašuji, že se výzkumu účastním dobrovolně.

Souhlasím, že údaje poskytnuté pro účely tohoto výzkumu budou anonymně zpracovány a použity pouze pro účel bakalářské práce.

Souhlasím, že výsledky výzkumu budou anonymně publikovány.

Beru na vědomí, že mohu z výzkumu kdykoli dobrovolně vystoupit.

Děkuji za spolupráci.

Tereza Župová

Jméno a příjmení:

V

dne

Podpis:

Příloha 2

Seznam hlavních otázek interview

- 1) Jak jste s partnerkou probírali/plánovali způsob seznámení Vás s dítětem?
- 2) Radil jste se s někým?
- 3) Jakým způsobem probíhalo sblížení? Můžete mi ho prosím popsat.
- 4) Co mělo na sblížení vliv? Co sblížení ovlivňovalo?
- 5) Jak hodnotíte sblížení? Považujete zvolený způsob za úspěšný?
- 6) Udělal byste něco jinak?
- 7) Vyskytly se během sblížení nějaké nepříjemnosti?
- 8) Jaký máte vztah k dítěti? Jak se měnil Váš vztah k dítěti?
- 9) Jak vnímáte svou současnou pozici v rodině? Jak Vás vnímá dítě?
- 10) Kolik Vám bylo věnováno prostoru během procesu? Bylo to pro Vás adekvátní?

Příloha 3

Ukázka interview

MAR26PET06:

...

Jak hodnotíte sbližování?

Takový, že to fungovalo tak nějak volně. Bylo to postupné samo-sbližování. Trochu nervózní z mojí strany, ale když bylo vidět, že mě bere v pohodě, tak jsem začal být více v klidu.

Kdy jste si tak uvědomil, že Vás začíná brát více v klidu?

Asi tak po pár dnech, kdy se ke mně nastěhovaly.

Považujete zvolený způsob sbližování za úspěšný?

Ano, asi ano...

Proč?

Tak kdybych to měl hodnotit podle nějakého výsledku, nebo tak jako celkového dojmu, tak si myslím, že to je úspěšné.

Udělal byste něco jinak?

Kdyby bylo více prostotu, jak jsem říkal bylo to celé takové chaotické, asi bych to naplánoval jinak. Asi bych zvolil nějakou strategii systematičtěji a plánoval bych.

Jakou strategii byste zvolil?

Postupoval bych pomaleji a scházeli bychom se postupně.

A máte nějakou konkrétní představu?

Hm... tak šli bychom na zmrzlinu a snažil bych se být součástí týmu.

Pardon, co myslíte tím součástí týmu?

Jakože bych se snažil včlenit do té skupiny těch dvou, partnerky a malé.

Vyskytly se během sbližování nějaké nepříjemnosti?

Byl jsem často unavený z práce... a pak ty komplikace s bývalým partnerem, někdy telefonoval pozdě večer, přítelkyně byla rozrušená a dost často se řešil problém toho, že to porozvodové vypořádání není odpovídající. Komplikovalo to komunikaci i mezi mnou a přítelkyní.

Jaký máte vztah k dítěti?

Malá je hodná, vzhledem k tomu, že byla dost smutná a trochu vylekaná z těch věcí, tak jsem se snažil jí to nějak odlehčit.

Jak jste to dělal?

Partnerka v kuchyni brečela po hovoru s bejvalým, tak jsem si s malou hrál, i jsem pouštěl nějakou hudbu nebo televizi, prostě abych jí to odlehčil. Bylo mi jí líto. Tak nějak jsem se sní celkově snažil trávit čas. Snažil jsem se jí to vysvětlovat, nevím, jestli něco pochopila, ale nechtěl jsem, aby si myslela, že to je její chyba, že se rodiče hádají.

Jak často řešili ty problémy?

V době těsně před rozvodem se to řešilo někdy i dvakrát denně. Později už s většíma rozestupama, spíš tak dvakrát do týdne, ale ty hádky byly dost agresivní.

Jak jste se ohledně této situace cítil vy?

Hlavně ze začátku to bylo nepříjemné, nevěděla jsem jak reagovat, později jsem si našel strategii nebo svoje místo v té komunikaci.

Zasahoval jsem nějak do té komunikace?

Ze začátku ne, ale později když byl bývalý manžel agresivní, tak jsem se snažil přítelkyni chránit.

Jak vnímáte svou současnou pozici v rodině?

Myslím, že právě kvůli těm svým intervencím jsem získal svoje místo v té rodině. Přítelkyně mi věří. A s malou vycházím moc dobře, říká mi strejdo. A částečně se podílím i na její výchově.

Mohl byste mi popsat, jak se na výchově podílíte?

Tak jako vzhledem v důvěře partnerky mám možnost zasahovat, když malá něco provede. Snažím se jí věci vysvětlovat, zapojovat do domácích prací a tak.

...

Příloha 4

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Proces sblížení dítěte s nevlastním rodičem

Autor práce: Tereza Župová

Vedoucí práce: PhDr. Eva Aigelová, Ph.D.

Počet stran a znaků: 67, 126 150

Počet příloh: 5

Počet titulů použité literatury: 65

Abstrakt:

Bakalářská práce se věnuje procesu sblížení dítěte s nevlastním rodičem, konkrétně nevlastním otcem. Teoretická část obsahuje tři klíčová témata, jakou jsou rodina, předškolní věk a nevlastní otec, které v potřebném rozsahu rozvíjí. Následná výzkumná část práce představuje výzkum prováděný na 12 respondentech, který se prováděl za pomoci polostrukturovaného interview. Interview bylo zaměřeno na prvky a strategie, které sblížení představuje, dále mapovalo i ovlivňující faktory a subjektivní prožitky nevlastních otců. Cílem výzkumu bylo zmapovat právě zmíněné strategie užívané v procesu sblížení a dále se zaměřit na jejich úspěšnost nebo neúspěšnost. Vysledovat základní faktory, které ovlivňují proces sblížení a také se zaměřit na prožitky nevlastních otců, které proces sblížení přináší. K analýze dat byl použit kvalitativní přístup, konkrétně interpretační fenomenologická analýza. Výsledky umožňují vidět, jaké způsoby jsou voleny v procesu sblížení s předškolním dítětem, jaké faktory tuto situaci ovlivňují a jaké prožitky mají nevlastní rodiče během celého tohoto procesu.

Klíčová slova: nevlastní děti, nevlastní rodiče, proces sblížení, rodinné vztahy, rodina, předškolní věk

Příloha 5

ABSTRACT OF THESIS

Title: The process of building relationship between child and step parent

Author: Tereza Župová

Supervisor: PhDr. Eva Aigelová, Ph.D.

Number of pages and characters: 67, 126 150

Number of appendices: 5

Number of references: 65

Abstract:

The Bachelor thesis deals with the process of bonding between children and their stepparents, specifically stepfathers. The theoretical part consists of three crucial topics: family, preschool age, and stepfather. Those points are accordingly further elaborated on. The following research part introduces research conducted on 12 respondents, employing the method of a semi-structured interview. The very interview was focused on elements and strategies which are part of bonding. It also examined significant factors as well as stepfathers' personal experiences. The aim of this research was to describe the strategies applied during the process of bonding between the child and the stepfather, focus on success and fail rates of those strategies, discover basic factors affecting the formation of a child-stepfather relationship, and concentrate on stepfathers' subjective experiences during the process. As far as the data analysis is concerned, the qualitative approach, precisely Interpretative phenomenological analysis, was applied. The results of this research show how bonding between a preschool child and a non-biological father is established. They determine the factors affecting the circumstances and enable us to observe parents' feelings throughout the whole process.

Key words: Step children, step parents, bonding, family background, single-parent family, parenthood, preschool age